

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Diplomová práce

2015

Bc. Ilona Doležalová

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Faktory ovlivňující používání sociálních sítí u žáků 2. stupně

Diplomová práce

Autor: Bc. Ilona Doležalová
Studijní program: N 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Ilona Doležalová

Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Název závěrečné práce: **Faktory ovlivňující používání sociálních sítí u žáků 2. stupně**

Název závěrečné práce AJ: Factors influencing the use of social networks by pupils at the second grade of basic school

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zaměřuje na faktory, které ovlivňují žáky 2. stupně základní školy při používání sociálních sítí. Zvolené výzkumné metody: dotazníkové šetření s cílem zjistit co vede žáky ke každodennímu používání internetu, jak vnímají možné virtuální hrozby a popsat sociální dopady na chování žáků.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Konzultant:

Oponent: Mgr. et Mgr. Petra Kalibová

Datum zadání závěrečné práce: 7. 1. 2014

Datum odevzdání závěrečné práce: 3. 3. 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 3. 3. 2015

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Leoně Stašové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a vstřícnost, kterou mi při zpracování diplomové práce poskytla.

Anotace

DOLEŽALOVÁ, Iona. *Faktory ovlivňující používání sociálních sítí u žáků 2. stupně*. Hradec Králové: Pedagogické fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 75 s. Diplomová práce.

Diplomová práce je zaměřena na faktory, které ovlivňují žáky 2. stupně základní školy při používání sociálních sítí. Cílem práce je zmapovat aktuální faktory, které vedou žáky ke každodennímu používání sociálních sítí, popsat, jak žáci vnímají možné virtuální hrozby, zda si je uvědomují a jaké dopady to může mít na jejich chování. Jako metoda práce je zvoleno dotazníkové šetření, jehož úkolem je podat v tomto směru potřebná data a fakta. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, přičemž teoretická část je zaměřena na vymezení pojmů internet, on-line komunikace, Facebook, ostatní světové i české sociální sítě, její historie a druhy. K získání celkového pohledu na danou problematiku slouží kapitola Charakteristika psychického vývoje žáků 2. stupně základní školy. Následující kapitolou této části jsou Rizika používání sociálních sítí (kyberstalking, kybergrooming, zdravotní rizika, možná závislost, zneužití osobních dat). V neposlední řadě je zde prostor pro Prevenci a přehled nejznámějších českých organizací, kde je možno hledat pomoc pro žáky i jejich rodiče. Praktická část obsahuje vlastní dotazníkové šetření, provedené na čtyřech základních školách v Královehradeckém kraji, jeho cíle, popis zkoumaného vzorku respondentů. Výsledky jsou zpracovány graficky nebo v podobě tabulek a následně zhodnoceny vlastním komentářem. Závěrečná část se věnuje vyhodnocení zjištěných výsledků a stanovených cílů.

Klíčová slova: sociální sítě, internet, Facebook, rizika, komunikace online, prevence.

Annotation

DOLEŽALOVÁ, Ilona. *Factors influencing the use of social networks by pupils at the second grade of basic school*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 75 pp. Diploma Dissertation.

The Diploma work is focused on factors affecting pupils of second stage of elementary school in using social networks. The aim of the work is to map current factors that lead pupils to everyday use of social networks, describe how the pupils perceive potential virtual menaces, whether they are aware of them and what impacts it can have on their behaviour. A questionnaire providing required data and facts was chosen as a working method. The work is divided into theoretical and practical part where the theoretical one is focused on defining terms as internet, on-line communication, Facebook, other worldwide and Czech social networks, their history and types. To obtain a general view of the said subject there is a chapter named Characteristics of psychical development of pupils of second stage of elementary school included. A chapter called Risks of using social networks (cyber-stalking, cyber-grooming, health hazards, potential addiction, improper use of personal data) follows. There is also room for Prevention and summary of the most widely known Czech organizations where the pupils and their parents can seek for help. The practical part contains the questionnaire survey carried out at four elementary schools in Hradec Králové Region, its goals, description of the surveyed sample of respondents. The results are processed graphically or in charts and consequently assessed with own commentary. The final part addresses to analysis of recognized results and goals.

Key words: social networks, internet, Facebook, hazards, prevention

Obsah

ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	14
1. Internet a média	14
1.1 Účinky médií.....	14
1.2 Internet jako celosvětová počítačová síť.....	17
1.3 Historie internetu	18
1.4 Internet v současnosti.....	20
2. Komunikace a sociální síť	20
2.1. Komunikace	21
2.2. Online komunikace	22
2.3. Sociální síť	23
2.4 Facebook.....	26
2.5 Ostatní sociální sítě.....	28
2.6 Nejznámější české sociální sítě.....	29
3. Psychický vývoj žáků 2. stupně základní školy	31
3.1 Rozvoj poznávacích procesů.....	32
3.2 Rozvoj identity.....	33
3.3 Socializace	35
4. Rizika používání sociálních sítí.....	37
4.1 Kyberšikana	38
4.2 Kybergrooming	39
4.3 Kyberstalking.....	41
4.4 Sexting	42
4.5 Skryté riziko.....	43
4.6 Zdravotní rizika.....	43
5. Dovednosti českých žáků	45
6. Prevence	46
6.1 Preventivní opatření.....	47
6.2 Pravidla pro děti k bezpečnějšímu užívání internetu	48
6.3 Pravidla pro rodiče k bezpečnějšímu užívání internetu jejich dětmi	49

6.4 Preventivní programy v České republice.....	50
PRAKTICKÁ ČÁST	52
1.1 Vymezení problému, cíle šetření a stanovení hypotéz.....	52
1.2 Výběr nástroje ke sběru dat, charakteristika vzorku a popis sběru dat.....	56
1.3 Analýza získaných údajů	58
1.4 Závěry z realizovaného šetření	67
ZÁVĚR.....	68
POUŽITÁ LITERATURA	70
PŘÍLOHY	75

ÚVOD

Internet, sociální sítě, být „online“... slova skloňovaná generací „mladých“ skoro tak často, jako práce, povinnosti a každodenní shon u nás dospělých. V současné době již zřejmě nikoho nepřekvapí, že nejčastější uživatelé internetu a sociálních serverů pochází právě z řad mladé generace. Užívání online technologií se pro ně stalo neodmyslitelnou součástí života. Používání internetu a jeho služeb s sebou totiž přináší celou řadu výhod. Usnadňuje život, a to zejména v oblastech získávání informací a komunikace. Protipólem výhod je ale i celá řada hrozeb a nebezpečí, která s používáním internetu a sociálních sítí souvisí.

Téma diplomové práce „*Faktory ovlivňující používání sociálních sítí u žáků 2. stupně*“ bylo zvoleno především na základě osobního zájmu, vysoké aktuálnosti ve školách i v celé společnosti. Zároveň se jedná o problematiku, se kterou se denně setkávám při své učitelské praxi na základní škole. Domnívám se, že s rostoucí počítačovou i internetovou gramotností a neustále se snižující hranicí intimnosti a zveřejňování osobních informací je nutné se touto tematikou zabývat a dobře se v ní orientovat. Vždyť počítačová gramotnost a schopnost žáků využívat počítače a internet je již na základních školách rozvíjena v hodinách Informatiky i jiných předmětech. Na základě výše uvedeného a díky dosavadní učitelské praxi lze tvrdit, že se převážná část žáků s internetem a s jistou formou sociální sítě již setkala nebo jejich služeb aktivně využívá. Sociální sítě totiž představují nesporně jeden z největších sociálních, ekonomických, kulturních a komunikačních fenoménů současnosti. Na mnoha místech se o nich mluví, píše a diskutuje, jsou aktuálním tématem, což tvrdí i Jirovský (2007, s. 11) „*otázka vlivu počítačových systémů a informatizace společnosti spolu s fenoménem bezpečnosti počítačových systémů se stává velmi populárním tématem.*“ Buermann (2009, s. 33) je přesvědčen, že: „*obrovská nabídka hotových hmotných a virtuálních produktů a služeb uspokojuje lidskou pohodlnost, vzhledem k lidské potřebě tvořit však zároveň vyvolává pocit nedostatku, který je příčinou nudy a návykového chování.*“ Takto hovoří o problematice v knize Člověk a vzdělání v informační společnosti Sak a Saková (2007, s. 257): „*někteří autoři považují informační a komunikační technologie za tak důležité pro současnou mládež, že ji prý nazývají „net generation-generace netu (sítě)“ nebo také generace on-line.*“ V publikaci pro 10 let v českých médiích Jiráček uvádí (2005, s. 9): „*Postupem času se z komunikačních prostředků*

a jejich působení stala sociální instituce svého druhu: ta mimo jiné ustavila svůj podíl na informování, vtiskla svérázný charakter politickému boji, zásadním způsobem poznamenala podobu naplňování a pojmání volného času.“

Cílem diplomové práce je snaha zmatovat aktuální faktory, které vedou žáky ke každodennímu používání sociálních sítí, popsat, jak žáci vnímají možné virtuální hrozby a upozornit, jaké dopady to může mít na jejich chování.

Výsledky diplomové práce mohou přispět a posloužit k aktuálnímu pohledu na danou problematiku (pedagogům i rodičům žáků), pochopit některé dovednosti, návyky a postoje žáků, hlavně ty negativní, které byly převzaty z používání sociálních sítí. Dále by tato práce mohla být jakýmsi návodem nebo inspirací pro výuku této problematiky na základních školách v hodinách Občanské výchovy, zvláště v průřezovém tématu Mediální výchova a s tím souvisejících problémů a jejich řešení.

Práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část je zaměřena na vymezení pojmu internet, sociální sítě, její historii a druhy. Následně jsou zde popsány vybrané sociální sítě. K získání komplexního pohledu na danou problematiku je pak zařazena kapitola „Charakteristika psychického vývoje žáků 2. stupně základních škol“. Další kapitolou teoretické části jsou „Rizika užívání sociálních sítí“, jako např. kyberbullying, kybergrooming, kyberstalking, zdravotní rizika, psychická rizika a jejich vrchol závislosti na sociálních sítích, zneužití osobních dat a další nebezpečné jevy. Následující kapitola je orientována na „Prevenční“ – bezpečnost dětí, vyvarování se rizik a jejich zásady, bezpečnost sociálních sítí a využití výsledků v hodinách Občanské výchovy a Informatiky.

Praktická část diplomové práce obsahuje vlastní dotazníkové šetření na základních školách, které zkoumá faktory ovlivňující žáky 2. stupně základní školy k používání sociálních sítí. Cílem výzkumného šetření je zjistit a pojmenovat hlavní faktory, které vedou žáky ke každodennímu používání sociálních sítí.

V závěru práce jsou shrnuta fakta, která byla zjištěna na základě vyhodnocení dotazníkového šetření. Následně jsou potvrzeny (či vyvráceny) předem stanovené hypotézy. Na základě studia odborné literatury bude pro teoretickou část využita metoda analýzy textu, ze kterých bude vytvořen komparační přehled problematiky. V praktické

částí bude využito dotazníkového šetření a následná interpretace zjištěných výsledku, což nejlépe vyhovuje stanovenému cíli práce.

Odborná literatura a e-dokumenty sloužily jako zdroje informací pro teoretickou část. Této aktuální tématice se věnuje řada autorů např. Frank, Jirásková (2008) v učebnici „*K mediální výchově*“ přináší výklad základních pojmů a souvislostí s důrazem na školský sektor. Renomovaní čeští a slovenští autoři (Urban, Dubský, Murdza (2011)) koncipují svoji knihu „*Masová komunikace a veřejné mínění*“ jako vizitku současné společnosti. Analyzují proměny sociální a masové komunikace. Zvláštní pozornost věnují problému mediální prezentace násilí a zločinu. Marshall McLuhan (2011) byl jedním z nejvýznamnějších teoretiků masových médií a sociologů kultury a jeho dílo patří k základním pilířům společenských věd. Ve své knize „*Jak rozumět médiím*“ a „*Extenze člověka*“ se zamýšlí nad výkladem o proměnách společnosti, ke kterým dochází v důsledku vývoje komunikačních prostředků. Kniha poprvé vyšla v roce 1964. Trampota, Vojtěchovská (2010) seznamují čtenáře s metodami užívanými při výzkumu medií v knize „*Metody výzkumu medií*“. Druhým přepracovaným vydáním úvodu do informační vědy nám Cejpek (2005) v knize „*Informace, komunikace a myšlení*“ podává výklad tří klíčových pojmů: informace, komunikace a dokument, věnuje se informatizaci společnosti a popisuje postupnou přeměnu knihoven v moderní informační instituce. Jak ochránit děti před kyberšikanou radí Vágnerová a kolektiv (2009) v knize „*Minimalizace šikany, praktické rady pro rodiče*“. Mucha (2007) se zabývá mimo jiné i socializací v tradiční a moderní společnosti ve třetím upraveném vydání publikace „*Sociologie základní texty*“. Prevenci a terapii sociálních deviací popisuje Kraus, Hroncová a kolektiv (2007) v knize „*Sociální patologie*“. Vliv internetu na formování a vývoj osobnosti popisuje Krnáčová ve sborníku studií „*Děti a online rizika*“. Ve studii „*Mediální zlo – mýty a realita*“ mapuje Suchý (2007) problematiku násilí v televizi a jeho působení na děti školního věku. Kniha „*Úvod do teorie masové komunikace*“ od McQuaila (2009) přináší základní a ucelené poznatky této problematiky. Tématicky různorodé texty našich předních žurnalistů a mediálních expertů přibližují některé problémy českých masmédií v období internetu a nástupu digitalizace ve sborníku „*10 let v českých médiích*“ (2005). Příležitosti a hrozby informačního věku a nové úkoly pedagogiky popisuje německý pedagog Buerman (2009) v publikaci „*Jak (pře)žít s médii*“. Snaží se odpovědět na otázky: Jak můžeme jako rodiče a pedagogové čelit všudypřítomnosti

médií v dětském životě, jak se můžeme stát jejich svéprávnými uživateli? O tom, že reklama představuje jeden z nejagresivnějších diskurzů současnosti, píše Vavřečková (2010) v knize „*Děti a reklama*“. Všichni jsme reklamou obklopováni a ovlivňováni. I děti, především děti. Klíčovým dílem oborů mediálních studií a sociální psychologie je kniha Meyrowitze (2006) „*Všude a nikde, vliv elektronických médií na sociální chování*“. Elektronická média podle autora vytváří nové a bezprecedentní sociální situace, v nichž navazujeme vztahy a předvádíme se, aniž bychom byli svázáni příslušností ke konkrétní fyzické nebo společenské lokalitě. Vlivem elektronických médií se nacházíme všude a současně nikde.

Jako motto k danému tématu uvádím citát:

Kde je moudrost?

Ztracena ve znalostech.

Kde jsou znalosti?

Ztraceny v informacích.

Kde jsou informace?

Ztraceny v datech.

Kde jsou data?

Ztracena v databázích.

T. S. Eliot, J. Celko

TEORETICKÁ ČÁST

1. Internet a média

Jestliže se zamyslíme nad denním programem dnešních žáků základních škol, lze tvrdit, že tráví s médii podstatně více času než zabýváním se jakoukoli jinou činností. Výjimkou je snad jen spánek. Žáci používají internet k zábavě, hraní počítačových her, sledování videoklipů, k plnění školních povinností, ke komunikaci po chatu a na sociálních sítích. Život a pohyb v kyberprostoru jim přináší nesporně celou řadu pozitiv, ale i potenciálních rizik. Pobyt v online prostředí umožňuje učit se, poznávat svět, navštívit vzdálená místa, pomáhá hledat vlastní identitu, nacházet nové přátele, navazovat nové vztahy a zařazovat se do sociálních skupin. Rizikem používání internetu a dalších nových médií je v jejich případném zneužití s cílem ublížit druhým osobám. I přes veškeré snahy o prevenci a ochranu (v médiích, ve školách i ze strany rodičů) se lze domnívat, že žáci stále podceňují možné nebezpečí (nebo snad přeceňují bezpečí), které jim hrozí. Vždyť média a specifický typ sociální komunikace, na níž se podílejí, stále významnějším způsobem ovlivňují podobu společenského, politického i kulturního života současných společností, včetně podílu na výkonu politické moci i ekonomickou úspěšnost řady odvětví.

1.1 Účinky médií

Pokud uvažujeme o médiích z různého úhlu pohledu, je naprosto zřejmé, že v současné době si online technologie podmaňují většinu globální společnosti a jejich popularita má i nadále vzrůstající tendenci. Zřejmě největším problémem, se kterým se všechny úvody do této problematiky setkávají, je nabídnutí nějaké uspokojivé definice toho, co to sociální síť vlastně je. Ostatně termín není zcela správný a do jisté míry koreluje s představou určitého sociální zabezpečení. Běžně se můžeme setkat ještě s označením komunitní web. Osobně se domnívám, že skutečnost nejlépe vystihuje anglický termín „social network“, čili společenská síť. Tento termín se ale v našem prostředí téměř nepoužívá. Role médií v tomto procesu je o to významnější, o co rychlejší je rytmus současného života a o co větší, rychlejší a komplexnější informovanost požadujeme při stále složitějším procesu každodenního rozhodování. Pokud vnímáme denně stále větší množství zdánlivě nesouvisejících informací, jsme schopni si je utřídit, klasifikovat a na jejich základě se kvalitněji rozhodovat?

V mediálních studiích je medium důležitým článkem mezi komunikátorem a adresátem. Jsou to prostředky masové komunikace, které přenášejí informace v různých formách a za různým účelem (Reiflová a kolektiv, 2004).

Média a specifický typ sociální komunikace, na níž se podílejí, stále významnějším způsobem ovlivňují podobu společenského, politického i kulturního života současných společností, včetně podílu na výkonu politické moci i ekonomickou úspěšnost řady odvětví. Médium je poselství. Z toho plyne, že i masová média se podílejí na podobě komunikačních aktivit, do nichž vstupují. Jiráček, Köpplová (2007, s. 41) uvádí že: „komunikační aktivity, jež iniciují nebo na nichž se podílejí masová média, mají svébytnou podobu danou povahou těch médií a představují svérázný typ komunikace – mediální komunikace.“ Masová komunikace je jedna z rovin sociální komunikace a vyznačuje se tím, že veškeré komunikační aktivity se dějí v institucionalizované podobě prostřednictvím masových medií. Cejpek (2005, s. 69) uvádí, že: „Člověk je svou povahou tvor společenský. Sociálně komunikační procesy jsou podmínkou a předpokladem existence jakéhokoli lidského společenství.“

Masová média hrají ve společnosti důležitou roli, nabízejí základní znalosti a modely možných chování v situacích, které jsme dosud nepoznali. O vlivu a účincích médií se často mluví v negativních souvislostech (např. v souvislosti se zobrazováním násilí a vlivu na nárůst kriminality mladistvých – viz Paynov fond). Vliv médií je předmětem zájmů vědců od 20. let 20. století. Počátky souvisí s nástupem propagandy (černá a bílá) během 1. světové války a také s rostoucím vlivem nových médií (filmu a rozhlasu). Pravděpodobně nejužívanější periodizaci nabízí Denis McQuail (2009), a to ve 4 fázích. První fáze se nazývá fáze Mocných médií a odehrávala se ve 30. letech minulého století. V této době převládal názor, že média mají neomezenou moc manipulovat veřejností, a to dle vůle těch, kteří média ovládají. Uvádí se zde teorie zázračné střely, kdy jsou média schopna svými sděleními okamžitě zasáhnout a ovlivnit příjemce a jejich vliv je na všechny stejný. Jedná se o představu přímočaré vazby mezi médiem a publikem, kdy médium stojí proti bezmocnému publikum. Druhá fáze Omezeného účinku médií přichází v 30. - 60. letech minulého století a je spojována s výzkumy Paynova fondu. Dochází k rozvoji systematického výzkumu účinků médií, problematizuje se přímý vliv podnět - odezva, do hry vstupuje interpersonální komunikace. Od 60. let až do konce let sedmdesátých trvá fáze

Znovuobjevení mocných médií. Ta se opět přiklání k silným mediálním účinkům, ale již se tolik nesoustředí na krátkodobé a okamžité účinky médií, zaměřuje se spíše na účinky dlouhodobé a nepřímé. Dochází k tzv. obratu zkoumání dlouhodobé změny, a to s ohledem na názorové klima, kulturní vzorce, společenské hodnoty a normy. V tomto období se rodí velmi vlivný koncept agenda setting (nastolování agendy), ten ovlivnil další zkoumání mediálních účinků minimálně na dalších 30 let. Základem agenda setting je teze, že média mají schopnost formovat veřejné mínění a nastolovat témata, která veřejnost následně vnímá jako důležitá. Dnes se jedná de facto snaha o popis vzájemné interakce mezi politickou sférou, médii a veřejností. V procesu nastolování témat lze tedy identifikovat 3 hlavní segmenty – politickou, mediální a veřejnou agendu. Základem je přesvědčení, že masmédiá výběrem (záměrným či nezáměrným) témat ovlivňují míru důležitosti, jakou těmto tématům přikládá veřejnost. Od konce 70. let do současnosti trvá fáze Dohodnutého vlivu médií, kdy dochází k obratu pozornosti k mediálním obsahům (zejména zpravodajství), k publiku a fungování mediálních organizací. Jedná se o sociálně-konstruktivistický směr, protože zdůrazňuje schopnost masmédií vytvářet a konstruovat významy připisované realitě a ty zprostředkovávat publiku. Média jsou specifickým výběrem a rámováním událostí vytvářejí sociální realitu, publikum si však vytváří svůj vlastní pohled – svoji vlastní sociální realitu.

Urban, Dubský, Murdza (2011) popisují problematiku masové komunikace a veřejného mínění, jež poutá v poslední době stále více pozornosti nejen odborné, ale i laické. Analyzují proměny sociální a masové komunikace, média a jejich vybrané problémy, téma kultury a masové kultury. Zvláštní pozornost věnují problému prezentace násilí a zločinu. O podstatě mediální komunikace coby institucionální. Učebnice Sociální a mediální komunikace (Musil, 2010) obsahuje poznatky z oblasti sociální a mediální komunikace, základní pojmy z teorie komunikace a analýzu možných rizik a přínosů současných médií.

Komunitní portály zažívají v posledních letech výrazně stoupající popularitu. Jednou z hlavních příčin je možnost použití technologií takzvaného webu 2.0, neboli nových médií. Ty usnadňují interakci a komunikaci s uživatelem. Uživatelské prostředí je velmi intuitivní a snadno použitelné. Téměř každý žák v České republice zná a aktivně používá nějakou sociální síť. Je tedy nesporným faktem, že tato média

ovlivňují náš každodenní život více než takzvaná stará média (televize, rozhlas, knihy, noviny).

1.2 Internet jako celosvětová počítačová síť

S příchodem moderních mediálních technologií se nám otevírají dveře netušených možností. Jednou z převratných technologií je internet. Internet je dnes vstupní branou do obrovského virtuálního světa plného informací, jejichž použití je prakticky neomezené. Z psychologického hlediska se stal internet prostředkem interpersonální komunikace, který může významně ovlivňovat lidské rozhodování, chování, postoje a emoce. Reifová a kolektiv (2004) popisují internet jako celosvětovou počítačovou síť sestávající se z řady větších a menších počítačových sítí, které k výměně a přenosu digitálních dat využívají protokol TCP/IP (Transmission Control Protocol over Internet Protocol). Je hierarchicky organizován, menší sítě jsou součástí větších sítí, zatímco největší operátoři zajišťují globální propojení. Dle Urbana, Dubského a Murdzy (2011, s. 48) řadíme internet mezi masová média, jež lze definovat jako: *„komunikační prostředky a instituce, které dokáží velkokapacitně vyrábět sdělení veřejného charakteru a distribuovat je směrem k rozptýlenému, rozmanitému a individuálně neurčenému publiku.“*

Internet je mezinárodní počítačová síť, která umožňuje prezentaci a výměnu informací jednotlivců, skupin a institucí v celosvětovém měřítku. Přístup do této sítě má každý, kdo má k dispozici příslušné technické zařízení a jeho propojení do sítě. V rámci internetu lze využívat systém WWW (World Wide Web – celosvětová pavučina). Zmiňovaný systém umožňuje klientům internetu prezentovat a vyhledávat různé informace bez ohledu na jejich geografickou lokalizaci a jazyk (Průcha, 2009). V současnosti velice stoupá význam internetu, a to z důvodu velkého počtu počítačů i jejich uživatelů. Vývojové změny se nejvíce projevují na úrovni nových služeb, které internet nabízí.

Průcha uvádí (2009, s. 113), že internet nabízí řadu edukačních aplikací:

- informační prostředek, který umožňuje vyhledávat verbální, obrazové i audiovizuální informace
- komunikační prostředek, který umožňuje odesílat i přijímat poštu (e-mail), texty, knihy, obrazový materiál, organizovat diskusní fóra
- administrativní prostředek
- prostředek, který pomáhá řídit výuku (zejména v distančním a kombinovaném studiu)
- prostředek pro přípravu výzkumu
- prostředek pro realizaci výzkumu
- prostředek pro publikování výzkumu

Hulánová (2012) píše, že většina populace si den bez internetu nedokáže představit. Internet je především o nepřehledném množství informací, poznatků, různých způsobů komunikace a pomáhá nám zkracovat vzdálenost mezi světadíly, státy a lidmi. Internet mění styl práce, mění místa provádění práce, mění styl zábavy, chování, mění naše životy.

1.3 Historie internetu

Pro správné pochopení dané problematiky je třeba zmínit několik poznatků z historie internetu. Počátky sahají do rozmezí let 1950 až 1960. V té době dochází k výraznému rozvoji počítačů. Tehdy se ale ještě nejednalo o dnes známé „malé“ osobní počítače, ale šlo o velké sálové počítače a jejich terminály. V té době se ukazuje potřeba propojovat jednotlivé počítače a přenášet data z jednoho počítače do druhého. Tímto problémem se intenzivně zabývala výzkumná agentura ARPA. Vyvíjejí se první komunikační protokoly jako Telnet a Tymnet. Podle agentury ARPA vznikl i první název pro internet = ARPANET. V roce 1982 pak byl definován ústřední komunikační protokol celého současného internetu. Tím se stal protokol TCP/IP a současně se začíná mluvit také o internetu. Jednalo se vlastně o soustavu nejrůznějších sítí, jako byl právě ARPANet, které spolu byly vzájemně propojeny a vyměňovaly si data s pomocí protokolu TCP/IP. První internet byl čistě nekomerční a sloužil primárně k propojení univerzit a dalších výzkumných ústavů a pracovišť. V 80. a 90. letech dvacátého století se ale vývoj internetu posouvá dál a začínají se objevovat první komerční poskytovatelé

internetových (datových) služeb. Tím se zrodila i zkratka ISP (internet service provider, neboli poskytovatel internetových služeb).

Zhruba od poloviny 90. let pak dochází k velkému růstu celého internetu. Internet začíná mít poprvé ve své historii výraznější vliv na kulturu a obchod. Objevují se první služby, které již dnes považujeme za běžné a samozřejmé, např. elektronická pošta, instant messaging (IM, aplikace jako ICQ nebo Skype). Už tehdy existují první video hovory nebo video konference. Dochází také k velkému nárůstu webových stránek (WWW, World Wide Web), objevují se diskusní fóra, blogy a první sociální sítě. (<http://www.imip.cz>) Odhaduje se, že v roce 1993 se s pomocí internetu přenáší přibližně 1% telekomunikačního provozu. V roce 2000 už podíl informací proudících s pomocí internetu představuje až 51%. V roce 2007 pak už přes Internet proudí téměř 97 % všech informací.

Až do 90. let neexistovaly v tehdejším Československu klasické pevné sítě jako dnes. Jediný způsob, jak vzájemně propojit počítače na větší vzdálenost, nabízely pouze telefonní linky. První datové sítě tedy probíhalo s pomocí komutovaných linek veřejné telefonní sítě. V březnu 1990 se do Československa dostala i síť FIDO a jen o dva měsíce později i síť EUnet, která sloužila k propojení především Unixových pracovních stanic. V říjnu 1990 se internet v Československu propojil se sítí ERAN (European Academic and Research Network). První připojený počítač byl IBM 4381 ČVUT v Praze. Přenosová rychlost tohoto spojení byla pouhých 9600 bps (tedy pouhých necelých 10 kb za sekundu, což je v současné době skoro „směšné“). Za oficiální datum prvního připojení k internetu se všeobecně považuje 13. únor 1992. Toto datum se zapsalo do historie internetu tím, že na pražském ČVUT došlo ke zřízení připojení do internetového uzlu v Linci v Rakousku. Nejprve se jednalo pouze o běžnou komutovanou telefonní linku, později ale tato internetová přípojka byla nahrazena pevnou linkou. Od tohoto data tedy byl do Československa „zaveden“ internet. Již od roku 1991 se začínají budovat první celorepublikové páteřní sítě. Tato celorepubliková síť dostala název CESNET (neboli Czech Educational and Scientific Network). CESNET měl propojovat především univerzitní a akademická pracoviště. První internetová síť CESNET měla původně hvězdicovou topologii. To znamená, že v rámci sítě CESNET existovaly centrální body v Praze a v Brně. Tyto dva centrální body byly propojeny pevnou linkou, která dosahovala (na tehdejší dobu velmi vysoké)

rychlosti 64 kbps. Následně byla postupně připojena i další „akademická“ města - České Budějovice, Liberec nebo Plzeň a Hradec Králové.

1.4 Internet v současnosti

Jedním z nejpoužívanějších slov současnosti je bezesporu slovo internet. Mluví se o něm ve spojení s informacemi, komunikacemi a jinými vymoženostmi moderního světa. Internet však neslouží pouze počítačovým odborníkům, ale může ho využít kdokoliv z nás. Jednou z příčin, které vedly právě k rozvoji internetu, je jeho snadné používání a dostupnost. Internet se stává přitažlivým pro jedince každého věku. Internetové prostředí nabízí svým uživatelům zdánlivý potenciál uspokojení psychogenních a vyšších potřeb. Stačí se podívat na Maslowu pyramidu hierarchie potřeb, která zahrnuje potřebu bezpečí a jistoty, lásky a sounáležitosti, ocenění, uznání a seberealizace. Někteří lidé si tyto potřeby uspokojují právě prostřednictvím internetu. Horská, uvádí, že je prokázáno, že když je člověk deprimován, je riziko nadužívání internetu vyšší. Svoji roli hraje rovněž míra zkušeností s daným prostředím (Horská, 2010).

Není třeba diskutovat o tom, co pozitivního nám internet přináší a jak užitečným prostředkem ve většině případů je. Jednou z horších součástí internetové reality dnešní doby je i možnost vzniku závislosti. Jak těsně je dnešní mladá generace s internetem spojená, píše Hýbnerová (2012, s. 33): *„Pro běžného dospívajícího je téměř nemyslitelné nebýt na Facebooku, internet je možno mít všude s sebou, třeba v mobilu. Mladí lidé jsou skupinou, u které je nejvyšší riziko vzniku závislostního chování v online prostředí“*. Internet je novým jevem, ale dokázal projít několika evolučními etapami. Pokud jde o prognózu internetu, bere se v patrnost společenská podmíněnost, kulturní a společenské důsledky, které s sebou internet přináší.

2. Komunikace a sociální síť

Ve chvíli, kdy jedinec prochází výchovným procesem a procesem socializace a je společností, ve které žije, správně ovlivňován, lze považovat schopnost navázání komunikačních vztahů za jeho přirozenou a samozřejmou zpětnou vazbu. Ať už budeme slovo „komunikace“ chápat jakkoliv. Komunikace není jen a pouze „rozhovor“, patří sem i navázání přátelství, respekt, řeč těla. Jinými slovy, veškeré projevy, jimiž dává jedinec najevo své pocity. A jestliže tomuto „sdílení“ informací nedostačuje intimní

zóna, přichází na řadu „sociální síť“, která nabízí široké spektrum potenciačních adresátů našeho „komunikačního sdělení“.

2.1. Komunikace

Odborná literatura nabízí mnoho definic komunikace, které se liší podle teoretického rámce, ze kterého vycházejí a podle něhož akcentují některé z aspektů komunikace. Téměř všechny ale uplatňují pět základních prvků komunikace, jimiž jsou:

- komunikátor
- adresát
- komunikační kanál
- médiované sdělení
- účinek, efekt, odpověď

Gebner definuje komunikaci „*jako sociální interakci prostřednictvím sdělení.*“ Podle Careyho je komunikace „*symbolický proces, při němž je realita produkována, udržována, opravována, transformována.*“ Obecně, avšak velmi výstižně, mluví o komunikaci Ruesch a Bateson. Podle jejich názoru jsou komunikacemi „*všechny procesy, kterými lidé ovlivňují jeden druhého.*“ Ať už ale uvažujeme o tomto pojmu z jakéhokoliv úhlu pohledu, vždy existují schématické modely, podle nichž se dá komunikace popsat. Všechna tato tvrzení popisuje Reifová a kolektiv (2004). Například Denis McQuail (2009) rozlišuje v rámci mediálních studií čtyři modely komunikace: lineární, rituální, propagační a příjmový. Samotnou komunikaci pak lze chápat jako určitý systém vzájemného sdílení znaků a kódů, do kterého jsou organizovány. (Reifová a kolektiv, 2004).

Sociální komunikace propojuje jednotlivce prostřednictvím předávání a přijímání informací, poznatků, norem, dovedností, postojů, atd. - souhrnně významů. Komunikační spojení mezi lidmi lze charakterizovat několikerým způsobem:

- **vztahové** - společenské vztahy; vztahy se projevují v rámci komunikace (interpersonální = rozhovor, intrapersonální, skupinová - vznik komunikačních sítí / uspořádání, masová)
- **činnostní** - společná činnost, dorozumívání při práci, při řešení problému

- **interakční** - vzájemné působení, které na rozdíl od interakce může probíhat na dálku, zároveň překračuje hranice skupiny lidí, sdílená zkušenost

Po navázání komunikačního vztahu, který je předpokladem úspěšné komunikace, je na řadě samotný komunikační proces, který lze rozdělit do několika etap: 1. motivace mluvčího, 2. jeho záměr, 3. smysl sdělení pro mluvčího, 4. kódování mluvčím, 5. promluva s věcným obsahem sdělení, 6. dekodování příjemcem, 7. smysl sdělení pro příjemce, 8. odhad záměru mluvčího příjemcem a 9. efekt sdělení na příjemce.

Masová komunikace je pak následně jednou z rovin sociální komunikace. Vyznačuje se tím, že se veškeré komunikační aktivity dějí v institucionalizované podobě, tedy pomocí a prostřednictvím masových médií. Laswell dokonce, s ohledem na integrující funkci masové komunikace v moderní společnosti, konstatoval, že masová média jsou „*kladivkem a kovádkou nové společenské solidarity.*“ (Reifová a kolektiv 2004, s. 101).

2.2. Online komunikace

Díky možnostem, které internet nabízí, se lze velice snadno seznámit, podělit se o své zážitky nebo sdílet obsah. Internet boří hranice i čas a umožňuje lidem po celém světě komunikovat v reálném čase. S nárůstem moderních technologií a aplikací lze takto jednoduše pomocí e-mailu, instant messagingu, sociální sítě, chatu nebo třeba volání přes internet. K rychlé komunikaci na internetu slouží mnoho nástrojů, přičemž mezi nejznámější a nejpoužívanější lze řadit níže uvedené.

E-mail je nejrozšířenější formou on-line komunikace. Jeho výhodou je, stejně jako u jiných forem on-line komunikace, rychlost a možnost posílání příloh. Obsah e-mailu je skrytý, a pokud ho nezveřejní některý z příjemců, nemusíte se obávat, že by byl dostupný všem uživatelům internetu. Obsah e-mailu si může příjemce nejen ukládat, ale i předávat dál.

Instant messaging představuje službu umožňující svým uživatelům sledovat, kteří z jejich přátel jsou právě připojeni, posílat zprávy, chatovat nebo posílat datové

soubory. Výhodou je nesporně rychlost a okamžité odeslání zprávy nebo obsahu příjemci. Mezi nejznámější instant messaging patří ICQ, AIM, Jabber, Windows Live Messenger nebo Skype.

Chat nabízí uživatelům možnost komunikovat s více lidmi najednou. Jeho předností je možnost interakce s uživateli. Výhodou pak může být zvýšená šance na seznámení nebo zábavu. Většina tohoto druhu komunikace probíhá v anonymitě, tzn., že lidé na nich vystupují pod přezdívkami, nikoli pod pravými jmény. Nikdy tedy nevíte jistě, s kým vlastně ve skutečnosti komunikujete, což ovšem samo o sobě představuje, především pro mladistvé, značné riziko a ohrožení.

Skype je program, který umožňuje provozovat internetovou telefonii. Program umožňuje telefonovat mezi svými uživateli zdarma nebo pomocí jiných služeb za poplatek, např. na pevné linky. Další výhodou je zasílání zpráv a souborů mezi uživateli sítě. Pomocí Skypu můžeme vést i video hovory. Ty mohou být rizikem zejména v případě, pokud sdělujeme citlivé údaje nebo obsah, který nás může poškodit.

2.3. Sociální síť

Sociální sítě umožňují sdílení zážitků s přáteli, ale i s cizími lidmi, kterým to jedinec dovolí. Existuje mnoho tematických sítí - určených k seznámení, hledání a udržování vztahů mezi spolužáky či známými, sítě minoritních či nějakou formou odborných skupin. Sociální síť nebo společenskou síť – social network lze definovat službu na Internetu, která registrovaným členům umožňuje vytvářet si osobní i firemní, veřejný či částečně veřejný profil, vzájemně komunikovat, sdílet informace, fotografie, videa, provozovat chat a další aktivity. Někdy se za sociální síť považují i internetová diskusní fóra, kde si uživatelé vyměňují názory a poznatky na vybraná témata. Komunikace mezi uživateli sociálních sítí může probíhat soukromě (mezi dvěma uživateli) nebo hromadně (mezi uživatelem a skupinou s ním propojených uživatelů).

Funkce sociální sítě je založená na propojování jednotlivých uživatelů s určitými vazbami, ať už se jedná o přátelství, práci, školu, prestiž a další. Pojmenování pochází ze sociologického pojmu sociální síť – skupina lidí, která spolu udržuje kontakt různými prostředky. Pojem sociální síť byl zaveden dlouho před tím, než vznikl internet a všechny současné internetové sítě, v roce 1954 sociologem z Manchestrový školy

Jamesom Barnsom. Ve druhé půlce 20. století se sociální sítě začaly vyvíjet jako vědecká koncepce. Na začátku se rozšířily na západě, potom se dostaly i k nám do České republiky. Následovalo to, že se tento obyčejný pojem sociologů stal trendovou koncepcí, která se stala jedním ze základních pilířů koncepce WEB 2.0, o které se jako první zmínil Tim O'Reilly v září roku 2005 ve svém článku „Tim O'Reilly – What is Web 2.0“.

Velkou výhodou sociálních sítí je rychlá a snadná komunikace. Dále je možno realizovat e-learning a vzdělávání se přes sociální sítě. Sociální sítě dávají prostor pro relaxaci a trávení volného času, to je jejich nedílnou součástí. Spektrum sociálních sítí je tedy velice široké a není možné říci, že jde jen o Facebook, který je sice nejpoužívanější, ale rozhodně ne jediný. Současné trendy jsou takové, že stále více lidí bude užívat větší množství sociálních sítí. Ať již kvůli rozdílným službám, zaměření nebo míře ochrany soukromí. Vliv sociálních sítí je stále větší a je proto dobré mít přehled o tom, jakou na nich máte reputaci nebo jakým způsobem si stojí určitá značka. Znalost těchto informací může představovat nemalou konkurenční výhodu. Otázka finanční návratnosti investice do sociálních sítí je stále poměrně řešeným tématem, na které nemáme jednoznačnou odpověď. Na druhé straně se téměř všichni shodnou na tom, že sociální sítě představují jeden z důležitých komunikačních kanálů mezi lidmi. Vliv na sociálních sítích tak chce mít téměř každý; od člověka, který rád říká své názory, přes novináře až po velké firmy. Každý hledá cesty, jak se v nich efektivně prosadit.

Sociální sítě jsou z řady důvodů zajímavým fenoménem. Jedním z rysů, který vypadá jako samozřejmost, je **aktivita uživatelů**. Tedy otázka toho, co populaci vede k hraní her, procházení míst po městě (v případě geosociálních sítí) nebo obecně k činnosti na těchto webových platformách. Jde o problematiku zajímavou, z řady důvodů. Především může nabídnout informace, které jsou obecně platné, a mohou tak být využity v jiných oblastech aktivit lidské společnosti; například v neziskovém sektoru, v charitě atp. Ale současně umožní uživatelům sociálních sítí nahlédnout, jakými prostředky jsou k činnosti na sítích motivováni, aniž by o tom sami věděli.

Jak již bylo několikrát řečeno, sociální sítě vedou člověka ke společnému jednání, styku s jinými uživateli sítí. Samotné **vytváření komunit** je klíčovou funkcí, která stojí právě za sociálním rozměrem tohoto typu služeb. Díky ní se uživatelé mohou

propojovat do různých komunit - společenství postavených například na vztazích ze “skutečného” světa či společném zájmu (kulturním, politickým apod.).

Pro možné získání určité internetové identity si zřizují uživatelé **tzv. osobní profil**. Právě ten je jakousi virtuální vizitka s údaji, kterými se uživatel na sociální síti prezentuje a je podle nich dohledatelný. Kromě jména to může být i místo bydliště, fotografie, životopis, informace o vzdělání a rodinném stavu, možnostech kontaktování, zálibách atd. Pozor! Jde o citlivé informace a každý uživatel by si měl dobře rozmyslet, které z nich zpřístupní veřejně, které budou dostupné jen vybraným uživatelům a které raději neuvede vůbec. Muller (2014) popisuje situaci, kdy si děti mohou založit další profily, které vytvoří na počítači kamaráda, pod falešným jménem. Tím se vyhýbají případné kontrole rodičů a mohou prostřednictvím dalších účtů komunikovat nevhodným či ne zcela bezpečným způsobem, aniž to rodiče ví.

Kromě profilu se uživatel může na sociálních sítích projevovat i prostřednictvím **tzv. statusů** - příspěvků (v podobě textu i multimédiálního obsahu), které se zobrazují ostatním uživatelům. Ti pak mohou na tyto příspěvky reagovat různými způsoby. Liší se podle konkrétní sítě, ale základní principy jejich fungování jsou podobné. Nejčastěji se jedná o:

- označení příspěvku s cílem podpořit jeho viditelnost
- komentář / odpověď pod příspěvkem
- sdílení příspěvku ve vlastním streamu (chronologicky řazeném přehledu statusů)

Samotné **sdílení** informací je de facto jednou z možností interakce uživatele na sociální síti. Může se týkat jak vlastních statusů a statusů propojených uživatelů, tak i externího obsahu - videí, obrázků, článků celých stránek apod. Při sdílení vlastního i externího obsahu by měl uživatel pamatovat především na to, komu se daný příspěvek zobrazí. Většina sociálních sítí proto svým uživatelům umožňuje poměrně podrobně nastavit, zda status bude veřejný či soukromý.

Vzhledem k tomu, že se pohybujeme ve virtuálním světě, vždy vyvstává mnoho otázek, které vyvolávají diskuze. **(Ne)identická identita** je jednou z nich. Ochrana soukromí na sociálních sítích nepochybně a zcela právem vzbuzuje obavy. Sociální sítě svou otevřeností nabízí ideální místo pro nejrůznější podvodníky a existenci sociálně-patologických jevů, především kyberšikany, kybergroomingu, sextingu, kyberstalkingu apod. Velkým problémem současných sociálních sítí je také zakládání falešných profilů za účelem pomluvy či pomsty. Vytvořit diskusní skupiny zaměřené na konkrétní osobu či přímo falešný profil oběti a šířit na Internetu nepravdivé informace, které mají oběť zesměšnit či zastrašit, je velmi snadné.

2.4 Facebook

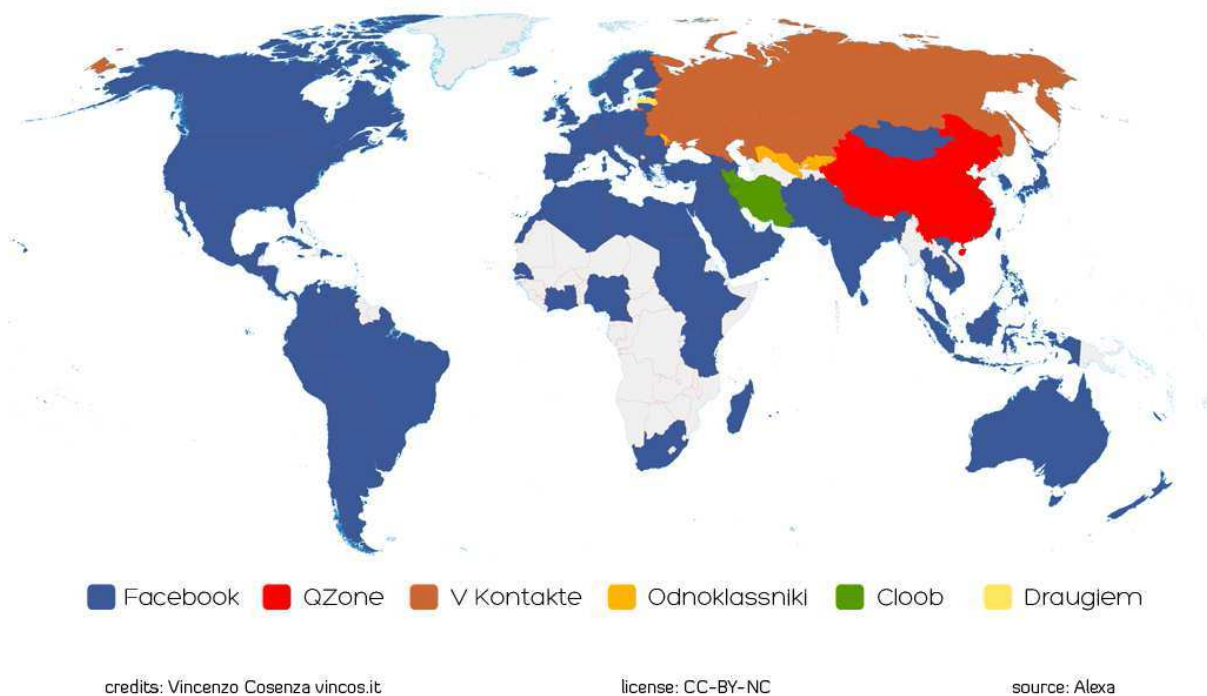
Facebook je bezesporu největší sociální síť na světě, má více než miliardu aktivních uživatelů. Vznikla v roce 2004, jejím hlavním strůjcem a nejvyšším šéfem je Mark Zuckerberg, bývalý student Harvardské univerzity. Facebook je rozsáhlý společenský web sloužící především ke komunikaci, sdílení informací nebo multimediálních dat, ale také k plánování akcí. K vytvoření profilu na Facebooku stačí zadat jen email a několik základních údajů. Svůj profil pak může nový uživatel doplnit o další informace, fotografie nebo videa. Facebook nabízí mnoho různých aplikací a funkcí, od možnosti chatování až po hraní her. Výhodou je také propojení s ostatními webovými stránkami.

Účet na Facebooku nabízí jeho uživatelům spoustu možností. Jednou z nich je vkládání osobních informací, prezentování vlastních fotografií či různých příspěvků. Se zveřejňováním informací souvisí také nastavení ochrany osobních údajů, kde má uživatel možnost nastavit soukromí svého účtu a stanovit tak meze, kdo může jeho příspěvky zobrazit nebo je komentovat. V neposlední řadě slouží Facebook také jako komunikační nástroj (Kulhánková, Čamek, 2010). Sociální síť Facebook představuje největší síť současnosti. Prostředí Facebooku je přeloženo do šedesáti-osmi jazyků včetně češtiny. Můžeme jej tedy považovat za tzv. „giganta“ mezi sociálními sítěmi. Samozřejmě je velmi prospěšný, umožňuje nám být v kontaktu s lidmi prakticky neomezeně, ale neměli bychom opomíjet rizika, která jsou s ním spojena. Jak již bylo zmíněno, nebezpečí internetové komunikace se týká především dětí, protože nejsou zkušené, jsou naivní a přátelské. Proto je důležité se zaměřit na prevenci rizikového

chování spojeného s užíváním Internetu. Jedná se především o edukaci dětí v této oblasti, ale také o edukaci učitelů (i budoucích) a rodičů.

WORLD MAP OF SOCIAL NETWORKS

December 2013

Obrázek 1: Mapa světových sociálních sítí (<http://vincos.it/world-map-of-social-networks/>)

Dle aktuálních statistik z ledna 2014 (<http://www.statista.com>) založených na aktivních uživatelích sociálních sítí je s 1,184 miliardou na prvním místě Facebook. Druhé místo obsadila čínská sociální síť Qzone s 632 milióny aktivních uživatelů. Před třemi lety vznikla sociální síť Google+ je na třetím místě s 300 milióny a následuje ji profesní síť LinkedIn s 2559 milióny. V závěsu za LinkedIn je Twitter, jenž aktivně využívá 232 miliónu uživatelů (<http://www.statista.com>)

2.5 Ostatní sociální sítě

Spolu s již zmíněným Facebookem je možno využívat i služeb Twittru. **Twitter** založil Jack Dorsey v roce 2006 a od roku 2012 je dostupný také v českém jazyce. Je to sociální síť nebo také mikroblogovací služba, jejímž prostřednictvím mohou uživatelé sdílet své příspěvky a zároveň prohlížet příspěvky od jiných uživatelů. Těmto příspěvkům se říká tweets. Jedná se o krátké zprávy, které se skládají maximálně ze 140 znaků. Zobrazují se na profilové stránce uživatele na stránkách odběratelů. Twitter bývá často označován jako tzv. SMS internet. Je to díky tomu, že uživatelé mohou posílat i přijímat krátké zprávy (tweets) prostřednictvím SMS zpráv. (<http://www.socialnisite.estranky.cz>) Nejčastěji se Twitter využívá ke komunikaci s přáteli. Pomocí tweetů se lidé informují o tom, co právě dělají, píšou o svých zážitcích a podobně. I zde je samozřejmě možnost zasílání soukromých zpráv. Twitter však nemusí být pouze záležitostí komunikace. Uživatelé zde mohou sledovat zpravodajství nebo např. celebrity. Tato sociální síť bývá často využívána pro publikační a marketingové účely.

Společenský server zvaný **MySpace** byl založen v USA v roce 2003. Až do roku 2008 byl největší sociální sítí, pak ho ale předběhl Facebook. Stále však patří mezi největší světové komunitní servery a před nedávnem změnil vzhled svého webu, čímž se snaží opět dostat na nejvyšší pozici. Sloganem této sociální sítě je "A place for friends", což v překladu znamená "Místo pro přátele". Myspace je známý především tím, že se na něm kromě obyčejných profilů nacházejí také profily mnoha hudebníků, známých herců, ale také filmařů. Základní funkce jsou podobné jako na dalších sociálních sítích. Uživatelé mají možnost vytvoření vlastního profilu, zakládání skupin a využívání různých aplikací. Pro ochranu dětí je tato síť přístupná pouze uživatelům starším 14 let. (<http://www.socialnisite.estranky.cz>)

Poměrně novým počinem společnosti Google je sociální síť s názvem **Google Plus**, která byla zprovozněna 28. června 2011. Již po dvou týdnech fungování se k nové síti připojilo 10 miliónů nových uživatelů a po měsíci tento počet narostl na 25 miliónů zaregistrovaných. V polovině října 2011 tato hodnota vystoupala až na 40 miliónů uživatelů, avšak dle výzkumů klesl v současnosti počet aktivních uživatelů o 60 %. Zpočátku byl Google+ pouze v testovacím provozu, což znamenalo, že podmínkou pro založení účtu bylo dosažení 18 let. Důvodem stanovení této věkové hranice byl fakt,

že společnost nemohla zaručit úplnou ochranu osobních údajů nezletilých. V lednu roku 2012 se věková hranice pro založení účtu na Google+ snížila na 13 let. Jedním z charakteristických prvků této služby je možnost třídění kontaktů do takzvaných „kruhů“, což některé další sociální sítě nabízejí pouze v omezené podobě. Díky rozdělení přátel do určitých okruhů může uživatel určovat příjemce jeho sdělení na sociální síti. Mezi další aplikace patří například hry nebo takzvané „setkání“, které umožňuje videochatování se skupinou maximálně deseti přátel.

<http://www.socialnisite.estranky.cz>

2.6 Neznámější české sociální sítě

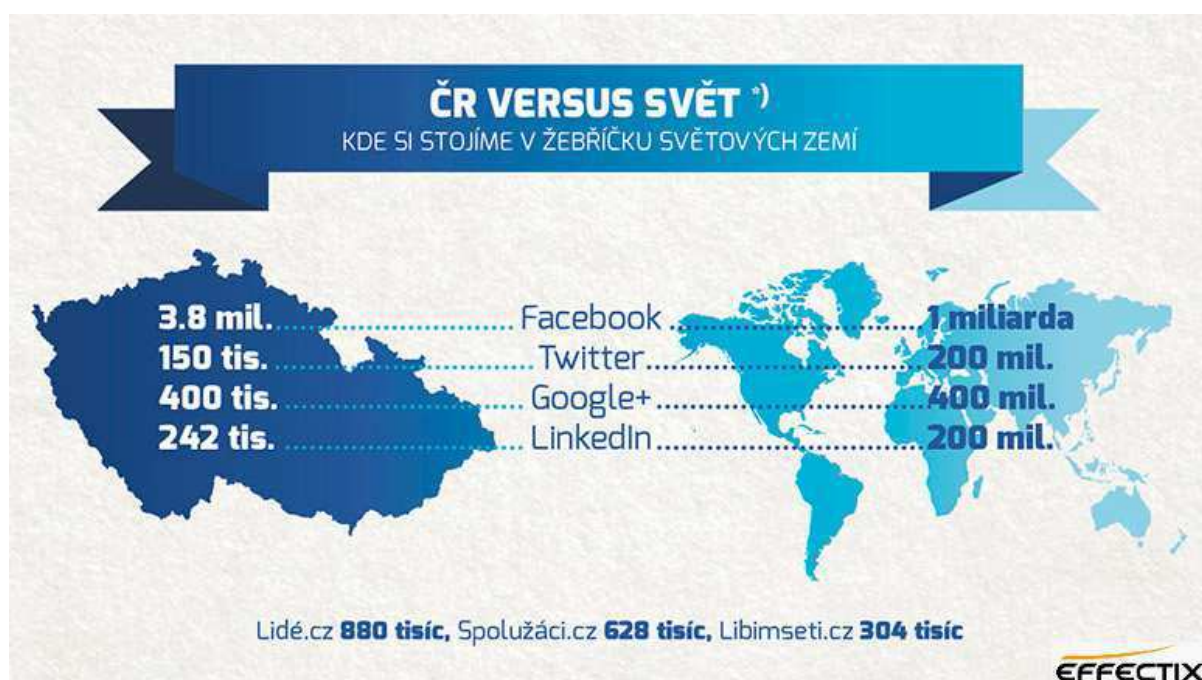
Podobně jako ve světě se i v České republice rozvíjí trend společenských webů. Statistiky uvádějí, že minimálně jednou měsíčně se na sociální síť přihlásí 63 % uživatelů. Tuto skutečnost ovlivňuje také snadnější a dostupnější připojení k internetu, které v dnešní době nabízí většina smartphonů, neboli chytrých telefonů. Smartphony jsou v současnosti nejen velmi populární, ale také stále dostupnější. Jejich prodej zřejmě podporuje právě snadný přístup k internetu, a tím pádem i ke komunikačním webům, což jsou jedny ze základních funkcí těchto chytrých telefonů. <http://www.m-journal.cz>

Česká sociální síť Spolužáci.cz patří k nejpoužívanějším v naší republice. Je provozována serverem Seznam.cz a je v podstatě obdobou americké sítě Classmate. Na této webové stránce se nachází databáze základních, středních a vysokých škol s rozdělením na jednotlivé třídy, které mohou být jak současné, tak bývalé. Tento web je určen pro žáky a studenty, ale také pro ty, kteří chtějí najít a kontaktovat své bývalé spolužáky. Stránky nabízí přehledné třídění škol podle okresů a měst. Server umožňuje jeho uživatelům nahrávat fotografie, dokumenty nebo psát ostatním spolužákům vzkazy na nástěnku. Možnost nastavení hesla u jednotlivých tříd znemožňuje přístup cizím uživatelům. V únoru 2009 byli Spolužáci.cz nejnavštěvovanější českou sociální sítí. <http://www.socialnisite.estranky.cz>

Portál **Lidé.cz** je jednou z neznámějších českých sociálních sítí, která spadá do vlastnictví firmy Seznam.cz. V roce 2007 dosáhl web milionu uživatelů. O rok později prošel aktualizací a v roce 2009 se stal nejnavštěvovanější českou sociální sítí. Tato webová stránka umožňuje vytvoření profilu, kde může uživatel uvést například

pohlaví, věk nebo místo bydliště. Mezi další funkce patří nahrávání a posílání fotografií nebo videí a především textová i hlasová komunikace s ostatními uživateli. Mezi další nabízené funkce patří různá diskuzní fóra, chat nebo seznamka. (<http://www.socialnisite.123abc.cz>)

V roce 2002 byla poprvé spuštěna další česká sociální síť - **Líbímseti.cz**, jejíž primární funkcí bylo seznamování se přes internet. Na těchto stránkách si mohou uživatelé vytvořit svůj profil a nahrát na něj vlastní fotografie, které pak mohou ostatní hodnotit. Server ovšem nabízí i jiné funkce. Probíhají zde různě zaměřené diskuze, lze využívat funkci chat, hry nebo horoskopy. K dispozici jsou také informace ze světa celebrit. Uživatelé mohou mimo klasického chatu používat také videochat, kde mohou sledovat ostatní prostřednictvím webové kamery. Pod názvem Líbímseti Life začal portál pořádat vlastní seznamovací party s místem konání v Praze a větších městech. Právě zde mohou uživatelé potkat své virtuální přátele osobně. (<http://www.socialnisite.123abc.cz>)

Obrázek 2: ČR versus svět – počet uživatelů sociálních sítí (<http://www.dobawebova.com>)

3. Psychický vývoj žáků 2. stupně základní školy

Abychom lépe pochopili důvody používání sociálních sítí, je třeba se zaměřit na psychický vývoj jedince. Ten představuje kontinuum, které zahrnuje celou řadu změn probíhajících na úrovni psychické, fyzické, biologické i sociální. Podle Vágnerové (2005) jde o proces na sebe navazujících vývojových fází, jejichž posloupnost určují jasně dané zákonitosti, a nemůže fungovat jinak. Období školního věku lze charakterizovat podle Vágnerové (2008) jako určité potvrzení vlastních kvalit v různých sociálních skupinách. Nejedná se tedy jen o vztah k dospělým, ale také o vztahy k vrstevníkům, kdy můžeme toto věkové období považovat za fázi vytváření horizontálního společenství, tj. vrstevnické skupiny s vlastní hierarchií a pravidly. Vliv moderních technologií na současnou společnost je podle Jirovského (2007) nesporný. Nesporný je i vliv na psychiku jedince, na vytváření virtuálních společenství a komunit, na zcela jiný pohled a přístup k sociálnímu chování. Nová dimenze zkušeností se promítá do reálného života a vnitřní střet osobnosti kyberprostoru s osobností žijící v reálném prostoru je u každého jedince nevyhnutelná.

Co se týče vývoje **emočního**, je školní období charakteristické zvýšením emoční stability a odolnosti vůči zátěži. Děti jsou v tomto období charakteristické optimistickým pohledem a celkovou vyrovnaností. Postupně se mění také jejich citové prožívání a samotné vyjadřování emocí. Skrze rozvoj emoční inteligence je dítě schopno lépe porozumět svým vlastním pocitům a lépe pochopit i pocity ostatních lidí. Důležitou roli hraje také emoční opora. Zatímco pro děti mladšího školního věku jsou emoční oporou především rodiče, u dětí středního školního věku tuto funkci čím dál častěji přebírají vrstevníci. Možnost sdílení pocitů je pro školáky důležitá jak pro citový, tak pro sociální rozvoj. Pomáhá jim to lépe porozumět svým emocím a ovládat je. Sdílení emocí s vrstevníky je jednodušší, protože na rozdíl od dospělých čelí vrstevníci podobným problémům a jsou na stejné vývojové úrovni. (Vágnerová, 2000).

Tělesné změny u žáků sebou nesou i hormonální změny, které se odrážejí na kolísavosti emočního cítění, větší labilitu a tendenci reagovat přecitlivěle i na běžné podněty. Sebeovládání je v této fázi ještě nevyzrálé. Žáci jsou mnohdy hodně impulzivní. Emoční reakce jsou nápadnější a méně přiměřené dané situaci. V této fázi se projevuje i zvýšená uzavřenost ve smyslu nechtít projevovat svoje city navenek.

Pubertální vztahovačnost je výrazem osobní nejistoty. Celková nejistota vyvolává u pubescentů různé obranné reakce. Těmito reakcemi může být mechanismus kyvadla (dospělejší jedinec se občas vrací k dětskému chování a řešení problémů) a únik do fantazie.

3.1 Rozvoj poznávacích procesů

Kognitivní vývoj je výsledkem interakce zrání a učení. (Vágnerová, 2000) Nástup puberty je spojen se změnou uvažování. Dětství je charakteristické úsilím o poznání a pochopení světa (jaký svět je), dospívání je typické potřebou a schopností uvažovat o tom, jaký by tento svět mohl být. Poznávací funkce pubescentů prodělávají kvantitativní i kvalitativní změny. Žák, který dospívá, začíná také jinak myslet – podle Piagetovy teorie jde o myšlení „formálně logické“. Vzhledem k vyšší úrovni myšlenkových operací podílejících se na **vnímání** se mění i užívání a význam názorových pomůcek. Větší důležitost nabývají schémata, modely, technické výkresy, grafy apod. Efektivita pozorování narůstá se schopností nejen údaje registrovat, ale zvláště je zpracovat. Samo vnímání je tedy především zdrojem informací pro zpracování vyššími funkcemi. Je-li pozorování povrchní a nepřesné - ať jde o mezilidské vztahy či jevy v nějaké předmětné oblasti, bývají závěry zjednodušené a ukvapené. Řada pojmů, i zcela abstraktní povahy, se stává obsažnější, srozumitelnější a operativnější, jsou-li doprovázeny jasnými ilustrativními představami. Významnou součástí vnímání je **pozornost**. Koncentrace pozornosti pubescentů však často kolísá. Jejich nervová soustava se totiž oslabena v důsledku rychlého růstu a hormonální přestavby i dosud značnou šíří a nevyhraněností zájmů, včetně orientace na pubertě vlastní problémy. Teprve v druhé fázi je pozornost vyhraněnější. Paměť spočívající ve vštípení, podržení a vybavení osvojeného, vykazuje v pubertě výrazný přechod od neekonomické mechanické paměti na paměť logickou, vázanou na hlubší porozumění látce a její přiřazování k dříve vytvořeným základům.

Řehulka (1997, s. 41) píše o **myšlení**: „V období mezi 11. a 15. rokem prodělává z poznávacích procesů kvalitu změny zejména myšlení, které je možno charakterizovat intenzivním rozvojem abstrakce a zobecňování.“ Žáci v rámci myšlenkových operací nevyžadují vazbu na konkrétní předměty a jevy (tzv. názorné operace), ale nacházejí se ve stadiu formálních operací - jsou tedy schopni uvažovat o jevech a vztazích bez názorného podkladu. Dospívající jsou tedy schopni postihnout v zadaném úkolu

základní problém, orientovat se v problémové situaci, koncipovat hypotézy, ověřovat je či zamítat a kontrolovat získané výsledky. Jsou tedy schopni samostatného tvůrčího přístupu. Je nutné kombinovat konvergentní i divergentní myšlení.

Myšlení žáků 2. stupně základní školy by se dalo zúžit do tří bodů:

- charakteristický je důraz na uvažování o mnoha různých možnostech
- toto uvažování je již systematické (postupnými kroky buď potvrdí, nebo vyvrátí hypotézu)
- své myšlenky dokáže tento jedinec kombinovat a integrovat.

Vágnerová (2000, s. 218) uvádí: „*Jakmile si pubescent osvojí hypotetické myšlení, je svými schopnostmi natolik okouzlen, že je začne považovat za všemocné.*“ Žák si uvědomuje, že jen on sám má „pravdu“. Výrazná je tudíž kritičnost žáků. Pro dospívající žáky se stává významnější budoucnost. Proto o ní začínají uvažovat. Toto uvažování o budoucnosti ovlivní základní psychické potřeby:

- potřeba jistoty a bezpečí je zachována a rozvíjí se do anticipace budoucnosti, která je spojena s potřebou rozvoje nové identity.
- potřeba seberealizace se rozšiřuje z přítomnosti na budoucnost (volba povolání).
- potřeba otevřené budoucnosti vede k posílení egocentrismu, který se projevuje hyperkritičností, polemizováním, výjimečností myšlenek, pocitů a zkušeností a vztahovačností.

Dalšími rysy jsou dokázání zobecnění určitých principů fungování okolního světa, radikálnost, nechuť ke kompromisům a korekcím vyplývajících z nejistoty, postoj k hypotetickým řešením a situacím není příliš diferencovaný a neliší se od postoje ke skutečně existujícím variantám.

3.2 Rozvoj identity

Dospívání je zásadním obdobím pro rozvoj osobnosti a vytváření vlastní identity. V nejširším pohledu je dospívání, adolescence, rámováno desátými a dvacátými narozeninami jedince (Vágnerová 2005). Období dospívání je fází hledání a rozvoje vlastní identity. Žák hlouběji sebezpoznává a překračuje hranice aktuálního

sebepečetí k hypotetickému sebevymezení. Mění se mnohé složky dosavadní identity. Zvýšeně se zabývá sám sebou. Rozvíjí se poznávací procesy. Zvýšená sebekritičnost, spojená s emoční labilitou a nejistotou, samotné sebepoznávání komplikuje. Objevuje se nový způsob introspekce (sebepoznání), tzn. zaměření se na vlastní pocity, prožitky a myšlenky. Pro sebepoznání je užitečné i srovnání s jinými lidmi. Pro dospívající je důležitá sebeúcta, která bývá v tomto období labilní a zranitelná. Velkou roli hraje přechodné stádium tzv. skupinové identity, jedinec se ztotožňuje s nějakou skupinou. V tomto přechodném stádiu se dospívající může snadno dostat do negativního působení „špatné party“. Může se objevit kouření, ochutnávání drog, první sexuální zážitky. V této fázi nabývá na důležitosti fantazijní představa sebe sama (určitý ideál), který si pubescent postupně vytváří a také jej často mění. Občas se tento jev nazývá ego-identitou. Ideál, kterého si pubescent přeje dosáhnout, obsahuje i výkonové charakteristiky. Další důležitou součástí identity je sociálně profesní role, kdy se pubescent snaží uplatnit a vyniknout. Zásadním úkolem dospívání je hledání, přijímání a vytváření vlastní identity. Vztahem reálné a virtuální identity dospívajících se ve své studii zabývá Šmahel (2003). Na vzorku více než 700 osob ve věku 12 - 20 let zachycuje souvislosti využívání internetu a chování ve virtuálním světě s naplňováním vývojových potřeb adolescentů. Jako teoretický základ výzkumu používá Marciov koncept hledání identity jako vývojového úkolu adolescentů. Operuje s pojmem status identity, který odvozuje od (ne)přítomnosti faktoru krize či závazku. Krizí je zde míněn proces rozhodování a změn, zatímco závazkem je přijetí určitého programu či cíle (Krnáčová, 2012). Motivace, chování a způsob jednání adolescentů v online prostředí se ve svých výzkumech věnuje americký psycholog Suler. Jako jeden z prvních si položil otázku, co dospívající na virtuálním prostředí tolik přitahuje, co jim může poskytovat a zda přináší nějaká rizika. Ve svém článku (Suler, 2005) definuje čtyři základní okruhy potřeb, které jsou charakteristické právě pro období dospívání, a popisuje způsoby, které virtuální svět nabízí pro jejich uspokojení. Jsou to:

- objevování vlastní identity a experimentování s ní
- potřeba intimity, přináležení či spolu náležení
- separace od rodiny, rodičů či pečujících osoby
- ventilace frustrace

Ve snaze budování vlastní identity často žáci na internetu hledají informace z oblasti filosofie a dalších věd. Z takového množství informací mohou následně vyrůst nové schopnosti a dovednosti. Pod tlakem rozhodování, které informace jsou relevantní a které nikoli, se žáci učí rozhodování, přijímání zodpovědnosti a důslednosti. Podle názoru Sulera jsou takové kompetence přenositelné i do reálného života. (Krnáčová, 2012)

3.3 Socializace

Vágnerová (2005, s. 273) se domnívá, že socializace: „*je celoživotním procesem utváření a vývoje člověka ve společenskou bytost. Tento proces probíhá ve vzájemné interakci jedince a společnosti.*“ Pedagogika ve svém slovníku vymezuje sociabilitu jako „*družnost, přátelskost, tendenci vytvářet osobní přátelské vztahy. V obecnějším významu schopnost vytvářet mezilidské vztahy vůbec, komunikovat a spolupracovat s jinými lidmi. Předpokladem sociability je schopnost empatie.*“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2001, s. 215-216).

Socializace je velice důležitou součástí procesu zapojování člověka do života. Žák sociálně poznává (chtěl by vědět, jací lidé jsou nebo jací by mohli být), dále poznává sociální role (projevuje se odmítání podřízené role a netolerantní chování k dospělým, klade důraz na absolutní spravedlnost a vyžaduje rovnoprávnost, role má pro jedince ve vrstevnické skupině velký význam pro jeho identitu), komunikaci (komunikace žáka s dospělým je typická vzájemným nepochopením a zvýšeným napětím (konflikty), naopak při komunikaci s vrstevníky si vytváří komunikační styl, pro který je typické užívání určitých obrátů (preferenci některých slov, specifické oslovení) a normy a pravidla chování (odpoutává se od hodnotového systému rodiny, přednost mají normy stanovené vrstevníky) v jiném světle než doteď. Autoři Sak, Saková (2007) konstatují, že socializace, sociální zrání od dětství do dospělosti po historicky známé období lidstva vždy probíhalo v přirozeném světě. Digitalizací životního pole a virtuálním životem v kyberprostoru však dochází k zásadní změně. Tato historicky civilizační kontinuita je však v tomto okamžiku destruuována. Popisují že, sociální zrání dětí již začíná probíhat také virtuálně v kyberprostoru. Základem pro virtuální sociální zrání je počítačová gramotnost. Součástí virtuálního sociálního zralosti

jsou znalosti, dovednosti, normy a kompetence virtuální komunikace a jednání, emoce, hodnoty, sociální normy a postoje.

Pubescent uvažuje i o roli žáka. V této roli má tendenci příliš se nenamáhat. Větší nápor nejasného a nesrozumitelného učiva je odmítán, protože posiluje osobní nejistoty. Přestože se myšlení rozvíjí, nejsou mnozí schopni zvládnout učivo z důvodů formálních nedostatků, emoční blokády nebo nižších intelektových kompetencí. Zpochybňují význam školních znalostí. Úspěšnost ve škole přestává být cílem ale prostředkem. Smysl role učitele je z pohledu žáka dán především jeho vztahem k výuce. Oceňují učitele, který nezdůrazňuje svou nadřazenost a autoritu. Na žáky 2. stupně základních škol zcela jistě působí sociální sítě, a to jak pozitivně, tak i negativně. Může dojít k psychickému i k fyzickému návyku. Žáci se v této fázi života učí, od všech a od všeho, sociálnímu chování. Většinou nedostanou zpětnou vazbu o tom, jestli je tato osoba, činnost, internetová stránka „dobrá“ nebo „špatná“. Proto bychom měli být velice obezřetní s používáním sociálních sítí těmito žáky.

Děti v tomto věkovém období kladou velký důraz na získání pozitivního hodnocení. Přijetí, uznání a pochvala jsou velmi důležité, školák se tedy chová požadovaným způsobem, aby této odezvy dosáhl a byl oceněn. Stejně tak významné bývá kladné sebehodnocení, proto se jedinec chová způsobem, který v něm nebude vyvolávat pocit viny a srážet jeho sebeúctu. (Vágnerová, 2000). Střední školní věk je doprovázen rozvojem prosociálního chování. Školák je ochotný se s ostatními podělit nebo někomu poskytnout pomoc. Dalším výrazným rysem tohoto období se stává požadování spravedlnosti, rovnosti a poctivosti a později přicházejí také změny postojů vůči autoritě. Význam vrstevnické skupiny narůstá, a tím i autorita touto skupinou stanovená. (Vágnerová, 2000). Výskyt prosociálního chování popisuje Vacek (2008) jako výrazný signál správně orientovaného morálního vývoje. Podpora a rozvoj takového chování u žáků by měly být snahou každého pedagoga. Mezi základní předpoklady prosociálního chování patří zejména vytváření návyku pomoc nabízet a umět o pomoc požádat přiměřenou formou požádat. Mělo by se jednat o návyk, tedy zautomatizovanou dovednost.

4. Rizika používání sociálních sítí

V současnosti probíhá bouřlivý vývoj nejrůznějších služeb telekomunikačních sítí. Právě ty jsou nejhojněji využívány dětmi a mladistvými. Se vznikem nových internetových služeb dochází i k nárůstu rizik. Výzkumy ukazují, že učitelé ani rodiče nejsou o těchto nových formách komunikace a jejich rizicích dostatečně informováni. Naopak, znalost žáků o užívání těchto služeb je vysoká. (Řehulka, 2008)

Děti navštěvují internet a v rámci něj sociální sítě denně i na několik hodin, a to doma, většinou ve vlastním pokoji, kde nejsou pod přímým dohledem rodičů. Podle průzkumu společnosti TNS AISA (realizovaného v roce 2009) provádí děti rizikové činnosti, které mnohdy vedou až k trestným činnostem páchaným na jejich osobě. Takovými rizikovými činnostmi může být: zveřejňování svých fotek a videí na internetu, sdělování osobních údajů, neinformování rodičů o věcech, které jej na internetu vyděsily, otvírání příloh z neznámé adresy, odpovídání na vulgární a neslušné e-maily a jejich přeposílání, návštěva stránek, kde je násilí, návštěva pornostránek, chatování a scházení se s lidmi z internetu, které osobně neznají.

Z evropského výzkumu (2009 - 2011), který byl zaměřen na činnost dětí na internetu, vyplynuly následující informace:

40 % dětí hledá nové kamarády

34 % dětí si mezi své kamarády přidává osoby, které nikdy před tím neviděly

16 % dětí změnilo svou totožnost

15 % dětí poskytlo osobní informace osobě, kterou před tím nikdy neviděly

14 % dětí poskytlo svou fotku někomu, koho před tím nikdy neviděly

56 % dětí si umí nastavit soukromí na sociální síti.

(Livingstone, Haddon, 2012)

Z těchto výsledků vyplývá, že si žáci rizika internetové komunikace, jako je např. kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking, sexting atd., nepřipouštějí nebo ani neuvědomují. V mnohých případech jsou rizika dokonce podceňována.

4.1 Kyberšikana

Pro všechny komunikační technologie platí, že mohou být jako všechny lidské vynálezy využívány smysluplně, ale i nebezpečně. Konkrétním příkladem zneužití moderních technologií je kyberšikana. Jedním ze základních problémů je fakt, že se odehrává ve virtuálním prostoru, který se dostává velmi obtížně pod kontrolu rodičů či učitelů.

„Termínem kyberšikana označujeme nebezpečné komunikační jevy realizované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (např. pomocí mobilních telefonů nebo služeb v rámci internetu), jež mají za následek ublížení nebo jiné poškození oběti.“ (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 5).

Kyberšikana bývá častým jevem na sociálních sítích. Jedná se v podstatě o šikanu, což je dobře známý patologický jev. V tomto případě se však jedná o její formu, využívající moderní elektronické prostředky (Internet, mobilní telefon, počítače, e-mail, blogy). Časté je především vytváření falešných účtů oběti na sociálních sítích s jasným cílem oběť zesměšnit či jinak veřejně ponížit. Pachatel však může také na vlastním účtu zveřejňovat texty a obrázky poškozující oběť. Asi nejnebezpečnější je, pokud se pachateli podaří získat přístup přímo k účtu oběti. Dopady takového útoku mohou být skutečně zdrcující. Proto je potřeba – na sociálních sítích, stejně jako jinde – dbát na kvalitu používaných hesel. Mezi časté projevy kyberšikany patří také zasílání urážejících a obtěžujících e-mailů či SMS. Kyberšikanu definujeme jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy. Je to tedy jedna z forem šikany. Problémem však je, že děti a mladí lidé za těmito projevy šikany vůbec nemusí vidět. A protože nepoznají, že se jedná o šikanu, neví, jak se s ní vypořádat. Cítí se osamělé a mají mít pocit, že lidé kolem nich jejich problém nepochopí. Naším úkolem je zaměřit se jak na prevenci, tak i na skutečnost, aby se oběti kyberšikany naučili tyto problémy řešit. Je velmi důležité začít se této problematice věnovat, protože obětí kyberšikany neustále přibývá. (<http://www.policie.cz>)

Díky anonymitě, kterou internet poskytuje, je agresor ve většině případů neznámý, na rozdíl od šikany, kde oběť útočníka zná a přichází s ním do osobního kontaktu, např. ve škole. Pachatel může svou oběť zesměšňovat, obtěžovat, pomlouvat, ponižovat. Oběť u kyberšikany pak nemůže mít pocit bezpečí ani doma, jelikož útok může přijít kdykoliv a kdekoliv. V procesu kyberšikany se neobjevují přímé znaky šikanování, kterých by si dospělí mohli všimnout. Tato skutečnost znesnadňuje odhalení školou či rodiči. Mění se místo a čas útoků. Zatímco u tradiční šikany lze předpokládat, kdy a kde k útoku dojde (např. ve škole, na hřišti), s kyberšikanou se můžeme setkat kdykoliv a kdekoliv. Obětí útoku se můžeme stát vždy, když budeme připojeni k internetu nebo když budeme mít u sebe svůj mobilní telefon. V takovém případě se před „útokem“ nemáme kam schovat. Útočník si nás může najít i v „bezpečí domova“ a klidně to může být i o půlnoci. Virtuální komunikace navíc nabourává představu o tom, jak probíhá komunikace mezi lidmi, jak se vytváří mezilidské vztahy a řeší problémy. Ve virtuálním světě je velmi jednoduché se s někým seznámit, komunikovat s ním tak dlouho, jak chci a o čem chci, a v případě problémů komunikaci bez následků ukončit. Ve skutečném světě to tak jednoduše nefunguje, vše je otázkou kompromisů. Pokud se jedinec naučí jen tento „snadný model virtuální komunikace“, ve skutečném světě s ním pravděpodobně nevystačí. Zklamání z nevydařených reálných vztahů ho opět přivede k počítači, kde si tyto nezdary může kompenzovat. Přidává se tak k potenciálně rizikové skupině, ze které se velmi často stávají oběti kyberšikany.

4.2 Kybergrooming

Další hrozba, které jsou žáci při virtuální komunikaci vystaveni, je kybergrooming. „*Termín kybergrooming označuje chování uživatelů internetu (predátorů, kybergroomerů), které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce.*“ (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 5).

Kybergrooming je pojem, který označuje chování uživatelů internetu, jež má v dítěti vyvolat falešnou důvěru a připravit ho na schůzku, jejímž cílem je nezletilou/zletilou oběť pohlavně zneužít. Útočníci jsou tedy často osoby s pedofilními sklony. Kybergrooming je velice často vázán na synchronní i asynchronní komunikační platformy, nejčastěji veřejný chat, seznamky, dále ICQ a e-maily. Za kybergrooming

se také v širším pojetí považují jakékoli způsoby manipulace dětí a mladistvých prostřednictvím ICT.

Proces manipulace dítěte pedofilním kybergroomerem obvykle prochází několika základními etapami:

1. Vzbuzení důvěry a snaha izolovat oběť

První etapou kybergroomingu je obvykle snaha útočníka vzbudit důvěru u vybrané oběti (dítěte). To probíhá například tak, že se kybergroomer staví v komunikaci do pozice osoby, která oběti rozumí, která chápe její problémy, která má, pokud možno, stejné problémy.

2. Podplácení dárky či různými službami, budování kamarádského vztahu

Získaný vztah kybergroomer posiluje různými dárky (peníze, mobilní telefon, drahé hračky a oblečení) či službami (návštěva kina). Tyto dárky dává dítěti bez konkrétní příčiny, jednoduše dítě podplácí.

3. Vytvoření emoční závislosti oběti na osobě útočníka

V této etapě vzniká emoční závislost oběti na osobě útočníka. Kybergroomer zná nejintimnější tajemství dítěte, dítě netuší, jak mocnou zbraň útočníkovi poskytl. Děti pak často lžou rodičům o tom, jak a s kým tráví svůj volný čas, nesvěřují se rodičům se svými problémy, důvěřují kybergroomerovi, který se pro ně stává důvěrným a exkluzivním přítelem.

4. Osobní setkání

Pokud dosud nedošlo k osobnímu kontaktu kybergroomera a oběti, ve fázi emoční (či jiné) závislosti pravděpodobně k nějakému druhu kontaktu dojde. Ten může být realizován procházkou v parku, návštěvou ZOO či kina, diskotéky či klubu, případně přímo návštěvou bytu kybergroomera

5. Sexuální obtěžování, zneužití dítěte

Poslední etapou je sexuální obtěžování a zneužití dítěte kybergroomerem.

Pachatel zneužívá důvěřivosti oběti. Cílem útočníka je oběť pohlavně zneužít nebo jí jinak fyzicky ublížit. Útočníci často využívají v procesu manipulace tzv. efekt zrcadlení (mirroring), kdy se pachatel snaží napodobováním prolomit bariéry mezi ním a obětí. Především mu jde o navázání přátelství, aby oběť přestala mít strach z komunikace s cizí osobou. Jednoznačný profil útočníka nelze se 100% jistotou určit. Nejsou to lidé pouze s nízkým sociálním statutem, jak by se dalo předpokládat. Kybergroomer může mít i vysoký sociální status, např. policisté, dokonce i učitelé.

Ve většině případů nebyl nikdy trestán. Za společný znak těchto útočníků je však ve většině případů diagnostikován patologický zájem o děti. Cíleně si vybírají děti s nízkou sebeúctou, jelikož je lze snadněji izolovat, ať už fyzicky či psychicky. Kybergroomerů mezi sebou vytvářejí sítě a spolupracují mezi sebou. Jsou si nápomocni při únosu obětí. Takto pak vznikají dokonce databáze obětí, které jsou využívány ostatními kybergroomery. Oběti kybergroomingu jsou ve většině případů ve věku 11-17 let. Nejlepší obranou před kybergroomingem je prevence. Ta spočívá zejména v dobré komunikaci rodičů s dětmi. Rodiče musí dětem věnovat dostatek času a hovořit s nimi, musí si s dítětem vytvořit důvěrný vztah. Děti pak musí naučit, že se jim mohou svěřit s jakýmkoli problémem. Zároveň je nutné děti informovat o tom, jaká nebezpečí jim hrozí a jak se jim vyhnout. (<http://www.policie.cz>)

4.3 Kyberstalking

V posledních letech začala být v prostředí odborníků z oblasti psychologie, kriminologie i psychiatrie věnována pozornost novému termínu stalking. Pojem stalking (pronásledování). „...označuje opakované, dlouhodobé, systematické a stupňované obtěžování, které může mít řadu různých forem a různou intenzitu. Pronásledovatel svou oběť například dlouhodobě sleduje, bombarduje SMS zprávami, e-maily, telefonáty či nechtěnými pozornostmi (dárky).“ (Kopecký, Krejčí, 2010, s. 3). Propojením stalkingu s technologiemi vzniká pojem kyberstalking. Zejména se jedná o využití SMS zpráv, Instant Messengerů (ICQ), sociálních sítí atd. Kyberstalking je zneužívání internetu, mobilních telefonů či jiných informačních a komunikačních technologií ke stalkingu, tedy k pronásledování.

Nejčastější projevy:

- opakované dlouhodobé pokusy kontaktování oběti (dopisy, e-maily, telefonáty, SMS zprávy, vzkazy na ICQ, zasílání různých zásilek s dárky apod.)
- demonstrování moci a síly stalkera (výhrůžky)
- ničení majetku oběti (patří sem i zasílání počítačových virů)
- stalker označuje sám sebe za oběť
- snaha poškodit reputaci oběti (stalker rozšiřuje o oběti nepravdivé informace v jejím okolí)

Motivací kyberstalkingu je snaha o získání moci nad obětí, a to především pomocí strachu. Zdroj kyberstalkerovy síly spočívá ve znalosti oběti a v informacích o ní. Schopnost vyděsit a následně kontrolovat oběť roste právě s množstvím informací, které kyberstalker o oběti získá. Online útočníci využívají dychtivosti dětí neustále poznávat nové věci. Nebylo by rozumné dětem internet a aktivity s ním spojené zakazovat. Musíme je ale správně informovat a naučit se pohybovat bezpečně v online prostředí.

4.4 Sexting

Poměrně nový fenomén, který je spojen s využíváním informačních a komunikačních technologií mladistvými a dětmi, je tzv. **sexting** (česky sextování). Slovo sexting je složeninou vzniklou ze slov sex a textování = elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videa se sexuálním obsahem. Tyto záznamy (fotografie, video) jsou pak často zveřejněny na internetu – zejména, dojde-li k ukončení vztahu mezi mladistvými. První případy sextingu byly zdokumentovány v roce 2005. Zde je třeba uvést, že materiály používané při sextingu jsou oběťmi poskytovány dobrovolně, nejčastěji v rámci partnerský vztahů mladých lidí, kteří si v dané chvíli pravděpodobně neuvědomují četná rizika, která jim v budoucnu hrozí, zejména v případě poskytnutí citlivých fotografií či videozáznamů, přesněji si neuvědomují, že z aktuálně milovaného člověka se může lehce stát agresor, kterému oběti takto zcela dobrovolně poskytují materiál, který může lehce zneužít, například tím, že jej vyvěsí na internetu, kde bude tento materiál volně přístupný, a to klidně i řadu let, neboť jednou uveřejněný materiál se velice těžko z internetu odstraňuje, nehledě již na to, že může být například stáhnut a dál šířen e-mailem, mobilními telefony atd. Takový materiál může pro oběť znamenat velké psychické problémy, sexuální obtěžování ze strany jejího okolí, ale i problémy v budoucnosti, například při hledání zaměstnání. Pro některé žáky může sexting představovat bezpečné testování a objevování sexuality.

V českých podmínkách se každý případ sextingu řeší individuálně, některé případy jsou vyhodnoceny jako přestupek, jiné jako trestný čin (záleží na druhu fotografií a způsobu jejich pořízení), u mladistvých osob může být sexting považován za trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže. Některé případy sextingu lze také řešit občansko právní cestou online. (<http://www.policie.cz>)

4.5 Skryté riziko

Mezi další, a tak trochu skryté riziko, můžeme řadit otázku přenositelnost dat a možnost migrace mezi sociálními sítěmi. Je třeba si uvědomit, že účet uživatele je technicky majetkem společnosti, která sociální síť provozuje. Dnes je snahou Evropské komise přimět jednotlivé sociální sítě, aby umožnily přenositelnost dat z jednoho účtu na druhý, případně jeho zálohování. Technické provedení bude ale velice obtížné, a jelikož každá síť pracuje zcela jinak, lze si jej v praxi představit jen velmi obtížně. Dalším velkým problémem může být zablokování účtu, které běžně postihuje i známé spisovatele či politiky. S tím velice úzce souvisí otázka autorských práv, kterým žáci obvykle nevěnují příliš mnoho pozornosti. Zvláštní problém to může být především u fotografií či videa. V řadě případů se nahráním tohoto obsahu uživatel vzdá autorských práv. To znamená, že nemůže snímky dále sám prodávat, a to i přesto, že je pořídil sám. Představa mnohých žáků, že je možné užívat sociální sítě jako bezpečné úložiště fotografií, je do velké míry imaginární. Právě otázka autorských práv se obvykle vynoří až s nemalým zpožděním a může být pro uživatele hodně nepříjemná.

U většiny sítí nikdo negarantuje, že vytvořený obsah nebude provozovatelem komerčně využit – ať již pro jeho propagaci, samotný prodej snímků, prodejem personálním či PR agenturám. Zajímavé je, že (například na rozdíl od bank) nemá provozovatel služby povinnost nabídnout k odsouhlasení změnu všeobecných podmínek. Velké diskuse se vedou také ohledně možnosti smazat účet nebo nějakou jeho část. Zatímco někteří provozovatelé to považují za samozřejmost, jiní se tomuto trendu brání.

4.6 Zdravotní rizika

Jestliže má dospělý člověk tzv. sedavé zaměstnání, bývá to častým podnětem k tomu, aby své problémy s ním spojené začal neprodleně řešit, pokud se nemají stát závažnými a trvale ohrožujícími jeho zdraví a život. Děti a dospívající ale také tráví v současnosti mnohem více času sedavým způsobem života, než tomu bylo u minulých generací. To s sebou přináší četná zdravotní rizika a je třeba se nad tím zamyslet, což se mnohdy neděje a tato skutečnost je opomíjena. Například videohry, video a televize se na času stráveném vsedě podílí značnou měrou. Mezi varovné signály mohou sloužit např. ztráta kontroly nad časem stráveným online, zanedbávání face-to-face vztahů,

zanedbávání studijních povinností, zdravotní problémy spojené s nadměrným užíváním počítačů (př. zrakové).

Jedním z nejméně zatížených oblastí těla je **pohybový aparát**. Častá práce s počítači představuje nezávislý rizikový faktor pro bolesti šíje a ramen a bolesti bederní páteře. Rozšíření počítačů a času, který děti a dospívající s počítači tráví, vysvětluje nárůst těchto obtíží od roku 1990 do současnosti. Počítačové aktivity jsou novým rizikem pro veřejné zdraví. Užívání joysticku a hraní počítačových her způsobuje tělesné obtíže, nejčastěji bolesti zápěstí a zad. Více než třetina dětské populace ve věku od 11 do 15 let má vadné držení těla.

Obezita dětského věku podle MUDr. Rázgové (2011) začíná být stále větším a větším problémem, v tzv. vyspělých zemích, začínáme již dokonce hovořit o pandemii. Zatímco na počátku 80. let trpělo obezitou asi 10 % dětí, dnes je to již 30 %. Problémem je i skutečnost, že u většiny těchto dětí přetrvává obezita i v dospělém věku a zvyšuje tak riziko kardiometabolických komplikací, vyšší nemocnost a předčasná úmrtí na onemocnění srdce a cév. (www.mimi.klub.cz) Některé zdroje uvádějí, že vzestup **obezity** souvisí s nárůstem „obrazovkového času“ (televize, videohry, počítače). Jiné zjištění říká, že u kategorie dospívajících mezi 13 až 16 lety naopak kvůli televizi a počítačovým hrám dochází k vynechávání jídla. Lze totiž předpokládat, že excesivní hraní elektronických her a sledování televize přispívají ke všeobecně nesprávným jídelním návykům. Při dlouhodobém užívání počítačů může dojít k virtuální nevolnosti a zvyšuje se tendence riskovat. Po hraní závodivé hry mohou mít žáci tendenci více riskovat, než když hráli hry neutrální. Riziko úrazů zvyšují i poruchy rovnováhy, které se objevují po skončení her obsahujících např. simulovanou jízdu autem. Kromě závratí dochází i k nevolnostem, žaludečním obtížím a bolesti hlavy.

Dlouhé hodiny hraní videoher a podobné aktivity zatěžují nemalým způsobem **zrak**. Hovoří se o počítačovém zrakovém syndromu, který se projevuje napětím očí, jejich únavou, podrážděním, zčervenáním, rozmazaným a dvojitým viděním. Časté bývají také bolesti hlavy způsobené očními problémy. Jen pro zajímavost uvádím, že z hlediska očí je patrně nejvýhodnější, když pohled směřuje mírně dolů (ovšem příliš

nízko umístěný monitor může vést k špatnému držení krku a páteře a působit jiné problémy).

U dospívajících, kteří se věnují online hrám, dochází ke zhoršení kvality **mezilidských vztahů** a k úzkosti v sociálních vztazích a to úměrně času, který hrami trávili. Lze předpokládat, že mezilidským vztahům škodí i agresivita. Adaptaci dospívajícího patrně zhoršuje také okolnost, že „obrazkový čas“ je nezávislým rizikovým faktorem pro špatný školní prospěch.

Více než 85 % videoher obsahuje nějakou formu **násilí** a přibližně polovina z nich násilné chování závažného charakteru. Násilné videohry preferují spíše chlapci s menší mírou vcítění, se sklonem k násilí a s nižší inteligencí. Násilné videohry snižují empatii. Násilí v médiích včetně televize a počítačových her zvyšuje z krátkodobého hlediska více agresivitu u dospělých než u dětí, z dlouhodobého hlediska naopak ale více agresivitu u dětí než u dospělých. Zdá se, že nejnebezpečnější formy násilí v počítačových hrách jsou ty, které může dospívající v reálném životě snadno napodobit. Např. bodnutí nožem v takové hře představuje pro okolí dospívajícího větší riziko než používání interkontinentálních raket. Násilně se chovající kladní hrdinové jsou z hlediska učení se násilí ještě nebezpečnější než násilně se chovající záporné postavy. Závažná je i skutečnost, že násilné videohry vedou u dětí a dospívajících k snížení prosociálního chování. Agresivní videohry jsou nebezpečné pro všechny dospívající a představují zvláště velké riziko pro dospívající, kteří vyrůstali v násilně se chovajících rodinách či společenstvích.

5. Dovednosti českých žáků

Ve snaze nepoukazovat jen na negativní stránky používání internetu považují za nutné zmínit i aktuální výsledek testu z oblasti počítačové gramotnosti českých žáků, které svědčí o tom, že žáci umí používat sociální sítě, ale zaostávají ve vyhledávání po internetu. Od května do září roku 2014 si mohly české školy i široká veřejnost otestovat počítačové dovednosti v testu IT Fitness. Výsledky testu ukazují mírně stoupající počítačovou gramotnost. Test IT FITNESS (<http://www.itfitness.cz>) 2014 byl organizovaný v rámci celoevropské kampaně e-Skills for Jobs 2014 iniciované Evropskou komisí, Generálním ředitelstvím pro podniky a průmysl. (<http://eskills-week.ec.europa.eu>) V České republice byl národním koordinátorem kampaně Dům

zahraniční spolupráce. Hlavním cílem kampaně bylo pomoci motivovat mladé lidi, především žáky a studenty základních, středních a vysokých škol, pro studium a profesní uplatnění v oblasti informačních a komunikačních technologií. Dalším cílem bylo podnítit zájem veřejnosti o zvyšování úrovně IT dovedností v každodenním i profesním životě. (www.dzs.cz)

Test byl zpracován ve dvou variantách obtížnosti, které měly reflektovat úroveň znalostí jednotlivých věkových kategorií. Cílem testu bylo zjištění míry počítačových dovedností testovaného a odhalení oblastí, v nichž je možné se nadále vzdělávat. Test si mohl zkusit každý, bez ohledu na věk či profesi. Největší zájem ale vyvolal v řadách českých škol, které využily příležitost testování zdarma. Celkem se testu v roce 2014 zúčastnilo 13 666 především mladých lidí, průměrný věk se pohyboval mezi 11 až 20 lety.

Zajímavé výsledky přinesl již průzkum, který předcházel samotnému testu a který se zaměřoval na to, jaké technologie a jak často mladí lidé využívají. Téměř 75 % respondentů odpovědělo, že v domácnosti mají k dispozici více než jeden počítač. Stolní počítače jasně ustupují notebookům, které využívá 56,5 % dotázaných oproti 34,8 % těch, kteří stále preferují klasické stolní počítače. Zajímavý je také stále se snižující věk, ve kterém se technologie stávají součástí života. Celých 49 % respondentů uvedlo, že počítač začalo využívat již v předškolním věku. V rejstříku činností, které mladí lidé na počítači dělají, vévodí emailová komunikace, aktivity na sociální síti a získávání informací pro účely vzdělávání se. Přes 58 % mladých lidí v této souvislosti uvedlo, že si bez moderních technologií již neumí představit plnění studijních povinností.

6. Prevence

Kapitola Rizika byla věnována nejčastějším rizikovým jevům, se kterými se mohou žáci či dospělí jedinci setkat při virtuální komunikaci. Zabezpečení včasné a adekvátní reakce na neustále se rozšiřující počet nástrah, kterým žáci při svém „brouzdání“ po síti čelí, je téměř nadlidským úkolem. I proto je tato kapitola zaměřena na preventivní opatření (rady, zásady, tipy), která vedou k relativnímu bezpečí jedince na internetu. Znalost bezpečného chování při využívání informačních a komunikačních

technologií předávají žákům zejména rodiče a vyučující. Proto jsou do této kapitoly zařazena i možná doporučení, jak s touto problematikou pracovat v rámci rodiny a školy. Zmíněny jsou zde i organizace, které se zaměřují na pomoc obětem těchto jevům.

6.1 Preventivní opatření

Jedním ze způsobů, jak dosáhnout účinné prevence, je kombinace přímé edukace, která je zaměřena buď na jedince, nebo na cílovou skupinu, s mediálními kampaněmi, které se zabývají jednotlivými rizikovými jevy. Terénní edukace je považována za účinný prostředek pro šíření poznatků týkajících se sociálně-patologického chování ve spojení s internetem. Další možností prevence je nabídka alternativy k rizikovému jednání na internetu např.

volno-časové aktivity. Taktéž důležitou formou prevence je i předkládání pozitivních vzorů chování u vrstevníků, rodičů nebo učitelů. (Kopecký, Szotkowski, Krejčí, 2012) Důležité je, že velké části problémů lze relativně efektivně předcházet vhodným chováním. Proto je zde role pedagoga mimořádně důležitá. Vhodným způsobem poučení žáci se mohou řadě nepříjemností vyhnout a budou vědět, jak na ně mají případně reagovat.

Dobrym způsobem, jak minimalizovat nebezpečí internetu, je dohodnout se s dětmi na určitých pravidlech. Společná pravidla jsou dobrým východiskem pro diskusi o bezpečném používání internetu. Dle Vašutové a kolektivu (2010) mezi důležité body, které by se měla škola (učitelé) v rámci prevence snažit naplňovat, patří zejména:

- posilování ohleduplnosti a citlivosti žáků vůči druhým osobám
- využívání aktivit vedoucích ke zlepšování klimatu třídy
- vedení k úctě ke druhým lidem
- poskytování pozitivní zpětné vazby učitele směrem k žákům
- snaha o vytvoření dobrých vztahů mezi učitelem a žáky, díky čemuž se poté žáci snadněji svěří o kyberšikanování

6.2 Pravidla pro děti k bezpečnějšímu užívání internetu

Řadu rad a poučení mohou rodiče i děti najít v různých publikacích nebo internetových stránkách. O vážnosti situace v této problematice svědčí i rozhodnutí MŠMT, které vypracovalo Pravidla pro rodiče i děti k bezpečnějšímu užívání internetu. Byla vypracována odborem speciálního vzdělávání a institucionální výchovy.

Základní pravidla a rady pro bezpečné používání internetu:

- 1) Nikdy nesděluj adresu svého bydliště, telefonní číslo domů nebo adresu školy, kam chodíš, jména a adresy rodičů a rodinných příslušníků i jejich telefonní čísla do práce, někomu, s kým jsi se seznámil/a prostřednictvím internetu, jestliže Ti to rodiče (nebo lidé, kteří se o Tebe starají) přímo nedovolí.
- 2) Pokud se neporadíš s rodiči, neposílej nikomu po internetu fotografii, číslo kreditní karty nebo podrobnosti o bankovním účtu a vůbec žádné osobní údaje.
- 3) Nikdy nikomu, ani nejlepšímu příteli, neprozradíš heslo nebo přihlašovací jméno své internetové stránky nebo počítače.
- 4) Nikdy si bez svolení rodičů nedomluvej osobní schůzku s někým, s kým jsi se seznámil/a prostřednictvím internetu. Doma musí bezpodmínečně vědět, kam jdeš a proč. I když Ti rodiče (nebo lidé, kteří se o Tebe starají) dovolí se s takovým člověkem sejit, nechodíš na schůzku sám/sama a sejděte se na bezpečném veřejném místě.
- 5) Nikdy nepokračuj v chatování, když se Ti bude zdát, že se tam probírají věci, které Tě budou přivádět do rozpaků nebo Tě vyděsí. Vždy o takovém zážitku řekni rodičům (nebo lidem, kteří se o Tebe starají).
- 6) Nikdy neodpovídej na zlé, urážlivé, nevkusné nebo hrubé e-maily. Není Tvoje vina, že jsi tyto zprávy dostal/a. Když se Ti to stane, oznam to rodičům.
- 7) Nikdy neotvírej soubory přiložené k elektronickým zprávám (e-mailům), pokud přijdou od lidí nebo z míst, které neznáš. Mohou obsahovat viry nebo jiné programy, které by mohly zničit důležité informace a významně poškodit software počítače.
- 8) Vždy řekni rodičům (nebo lidem, kteří se o Tebe starají) o všech případech nepříjemných, vulgárních výrazů na internetu, totéž platí pro obrázky s vulgární tematikou.
- 9) Vždy buď sám/sama sebou a nezkoušej si hrát na někoho, kým nejsi (na staršího, na osobu jiného pohlaví apod.).

- 10) Vždy pamatuj na následující pravidlo a chovej se podle něho: jestliže některá webová stránka bude obsahovat upozornění, že je určena jen pro dospělé nebo jen pro lidi od určitého věku, musí se to respektovat a ti, kteří nevyhovují kritériím, nemají takovou stránku otevírat.
- 11) Domluv se s rodiči na pravidlech používání internetu a poctivě je dodržuj. Především se domluv, kdy můžeš internet používat a jak dlouho.
- 12) Pro vždy si zapamatuj další pravidlo: když Ti někdo na internetu bude nabízet něco, co zní tak lákavě, že se to nepodobá pravdě, nevěř mu – není to pravda.
- 13) Jestliže na internetu najdeš něco, o čem jsi přesvědčen, že je to nelegální, oznam to rodičům.

6.3 Pravidla pro rodiče k bezpečnějšímu užívání internetu jejich dětmi

Nejen děti, ale i jejich rodiče se mohou ocitnout v situaci, kdy si neví rady v otázce bezpečného používání internetu u svých dětí. V takovém případě jim nabízí MŠMT několik užitečných rad.

- 1) Nechte se dítětem poučit o službách, které používá, a ujistěte se o jejich obsahu. Tím zlepšete svou znalost internetu.
- 2) Nikdy svému dítěti nedovolte setkání o samotě s někým, s kým se seznámil na internetu, bez Vaší přítomnosti. Pokud k setkání svolíte, své dítě doprovodte.
- 3) Zajímejte se o internetové kamarády svých dětí stejně, jako se zajímáte o jejich kamarády ve škole.
- 4) Základem při komunikaci rodiče s dítětem je otevřenost. Při nepříjemných zkušenostech dítěte s děsivým obsahem nebo nepříjemným člověkem není řešením trestat dítě nebo mu dokonce bránit používat internet, ale poradit mu, jak se v budoucnu nepříjemným zkušenostem vyhnout. Jak se rodič při podobné situaci zachová, určuje, zda se mu dítě svěří i v budoucnu.
- 5) Na místo s nevhodným obsahem se může dítě dostat zcela náhodou. Pro tyto případy neexistuje stoprocentní ochrana a vyplatí se spíše vychovávat dítě tak, aby si podobné skutečnosti interpretovalo způsobem odpovídajícím jeho věku, protože s dítětem nemůžete trávit všechny volný čas.
- 6) Riziko vstupu na stránku s nevhodným obsahem lze snížit jednak prostřednictvím možností zabudovaných přímo do internetového prohlížeče, jednak prostřednictvím

speciálních programů obsahujících nepřetržitě aktualizovaný seznam stránek pro děti nevhodných. Tyto programy bývají k dispozici zdarma.

- 7) Uvažujte o společné e-mailové schránce se svými dětmi.
- 8) Dávejte si pozor na soubory, které dítě z internetu stahuje a ukládá je na disk.
- 9) Sledujte, kolik času dítě u počítače stráví. Nepohybuje se ve světě virtuálních her častěji než na hřišti? Nepohybuje se víc na chatu a nekomunikuje s anonymními osobami (skrytými za chatovými přezdívkami) častěji než se svými kamarády. Nepozorujete u něj projevy připomínající závislost na chatování či počítačových hrách? Nedovolte, aby virtuální realita dítě příliš pohltila!
- 10) O radu při výchově dětí ke správnému užívání internetu můžete požádat pedagoga, psychologa či pracovníky internetových firem. (<http://www.msmt.cz>)

Prevence je vždy lepší než náprava škod. Veškerý čas věnovaný prevenci v podobě debat o rizicích, tvoření pravidel a nainstalování vhodného softwaru se opravdu vyplatí. „Dobrá, odpovědná výchova je výchovou proaktivní. Proaktivní přístup k životu znamená, že se snažíme mít vliv na to, aby se staly ty „správné“ věci... Dá se říci, že proaktivní výchova je tou nejlepší prevencí, jak se dostat do situací, kdy už je každá rada drahá.“ Takto uvádějí svou knihu Respektovat a být respektován (Kopřiva, Nováčková, Nevolová, Kopřivová, 2008).

6.4 Preventivní programy v České republice

Vzhledem k aktuálnosti tématu je v České republice velké zastoupení institucí, projektů a organizací, které se věnují prevenci v oblasti používání internetu. Jednou z takových je **Bezpečný internet.cz**. Cílem tohoto projektu je ukázat rizika spojená s používáním internetu a také způsoby, jak se jim účinně bránit. Projekt je zaměřen na různé skupiny uživatelů, kterým zcela zdarma poskytuje rady, návody a zkušenosti přímo od provozovatelů nejznámějších internetových služeb. (<http://www.bezpecnyinternet.cz>) **E-Bezpečí** je název celorepublikového projektu zabývajícího se prevencí, vzděláváním a výzkumem spojeným s rizikovým chováním na internetu. Tento projekt realizuje od roku 2009 Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého ve spolupráci s dalšími organizacemi. E-Bezpečí se zaměřuje na všechny formy elektronického násilí ohrožující jak děti, tak i dospělé uživatele internetu. (<http://www.e-bezpeci.cz>) Portál Šance dětem

je dalším známým projektem Nadace Sirius, který nabízí informace z oblasti týkající se ohrožených dětí. Publikované články jsou určeny především rodinám s dětmi, které potřebují odborné poradenství v problémové situaci. (<http://www.sancedetem.cz>) Zastoupení projektů reprezentuje i **Safer Internet CZ**, který je zaměřen na propagaci bezpečnějšího užívání internetu a dalších komunikačních technologií. Snaží se v této oblasti vzdělávat především děti, rodiče, učitele a sociální pracovníky. Dále je významnou činností portálu boj proti šíření ilegálního obsahu, zejména dětské pornografie a nevhodného chování na internetu (<http://www.ncbi.cz>) V rámci projektu Safer Internet CZ je zřízena také internetová linka pomoci s názvem Pomoconline.cz, kterou ovládá Sdružení **Linka bezpečí**. (<http://www.linkabezpeci.cz>) Server slouží jako poradna lidem, kteří se setkali s kybergroomingem, kyberšikanou a dalšími rizikovými jevy komunikačních technologií. Projekt s názvem **Seznam se bezpečně** má podobu dvoudílného dokumentárně vzdělávacího filmu, jehož cílem je upozornit na nebezpečí skrytá za různými identitami na internetu. Dále také učí děti, jak si v těchto situacích poradit. Film je určen dětem ve věku 10 až 16 let, jejich rodičům a pedagogům. Ve školách je hodně využíván a je velmi kladně přijímán žáky. Oběma dílům filmu se podařilo získat záštitu MŠMT ČR a byly distribuovány do všech českých základních škol. (<http://www.seznamsebezpecne.cz>) Stránka s názvem **Centrum pro bezpečnost** je jedním z počínů společnosti Google a svým návštěvníkům má sloužit jako průvodce bezpečným chováním na internetu. Klíčovou součástí stránky je Centrum bezpečnosti pro rodiče a děti, které nabízí návody pro ochranu dětí před nevhodným obsahem na síti.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část diplomové práce obsahuje vlastní dotazníkové šetření, které proběhlo na základních školách. Zkoumá faktory, které ovlivňují žáky 2. stupně při každodenním používání sociálních sítí. Cílem dotazníkového šetření je zmapovat tyto faktory.

1.1 Vymezení problému, cíle šetření a stanovení hypotéz

V současné době se nové formy komunikace díky internetu, mobilním telefonům a sociálním sítím staly součástí každodenního života nás všech, včetně dospívajících žáků. Zasahují do všech úrovní, od individuální po celospolečenskou, od místní po světovou, vždy pomáhají spojovat. Působení těchto nových médií však může mít pozitivní i negativní stránku. Internet patří k nejčastěji používanému informačnímu pramenu a jeho význam vzrůstá ve školní přípravě, ale hlavně jako volnočasová aktivita žáků. Je na nás učitelích a dospělých, abychom rozvíjeli u žáků také kritický vztah k médiím, učili je vybírat, třídit a uspořádat ohromný rozsah informací, hodnotit, utvářet si pokud možno vlastní úsudek a na jeho základě jednat.

Cílem dotazníkového šetření je zmapovat faktory ovlivňující používání sociálních sítí u žáků 2. stupně základní školy. Snažím se zjistit, co vede žáky ke každodennímu používání sociálních sítí, jak vnímají možné virtuální hrozby a zda si umí představit svůj život bez internetu. V empirickém šetření bylo použito dotazníkové metody: *„Při této metodě se shromažďování dat zakládá na dotazování osob. Je určena pro hromadné získávání údajů a patří mezi nejfrekventovanější metody pedagogických výzkumů. Objektivní výsledek dotazníkové metody záleží na promyšlené vědecké hypotéze a na teorii, z níž výzkum vychází. Z hlediska dané hypotézy výzkumník stylizuje jednotlivé otázky a zaměřuje se na podstatné stránky zkoumaných jevů“* (Skalková, 1983). Takto vysvětluje dotazníkovou metodu autorka Švarcová v knize *Základy pedagogiky* (Švarcová, 2008, s. 26).

Kohoutek píše o dotazníku: *„Dotazník je vlastně způsob psaného řízeného rozhovoru. Na dotazy, které jsou na rozdíl od rozhovoru psané, se vyžadují písemné odpovědi. Dotazník je méně časově náročný než rozhovor. Při sestavování dotazníků je třeba*

promyslet a přesně určit hlavní cíl dotazníkového průzkumu, logicky a stylisticky správně připravit konkrétní otázky a před definitivní aplikací dotazníku provést pilotáž na menším počtu zkoumaných osob, která nám pomůže provést poslední úpravy dotazníku. Otázky by měly být anonymní. Tím lze zvýšit upřímnost odpovědí. Dotazník bývá řazen do tzv. metod subjektivních.“ (Kohoutek, 2010, s. 26)

Stanovení hypotéz

H1 Existuje statisticky významná závislost mezi absolvováním kurzu o bezpečném internetu a umíst'ováním osobních informací na sociálních sítích.

Zdůvodnění hypotézy:

Na ochranu osobních údajů a informací jsme neustále upozorňováni. Osobní údaje se mohou stát bránou do našeho soukromí. Je na nás, koho necháme vstoupit, koho necháme projít a koho necháme stát před branami. Tato problematika je poměrně novou oblastí v rozmanité krajině práva. Právo na ochranu osobních údajů vzniklo za účelem ochrany osobních údajů lidí před jejich možným zneužitím. Svou povahou je toto právo nejbližší právu na soukromí, ze kterého se vývojem společnosti oddělilo. Vzhledem ke skutečnosti, že většina žáků prochází ve školách kurzem o bezpečném internetu v rámci výuky nebo samostatných projektů, je předpoklad, že se žáci budou chovat bezpečně při používání internetu, že rizika, která jim hrozí, pochopili a chovají se zodpovědně při používání internetu.

H2 Předpokládám, že prováděné aktivity na internetu se liší v závislosti na pohlaví.

Zdůvodnění hypotézy:

Na základě informací o psychických odlišnostech žáků ve sledovaném věku se lze domnívat, že se aktivity na internetu liší v závislosti na pohlaví. Chlapci obecně inklinují více k hraní her a tráví touto činností více času na internetu. Prostřednictvím her se nekonečné fiktivní světy stávají součástí jejich životního stylu, jejich reálného života. Některé dívky dosahují lepších výsledků ve školách hlavně proto, že jsou více disciplinované a soustředěné. Projevují tak větší sociální inteligenci a sebeovládání.

Dívky jsou více metodické, chlapci soutěživí. Dívky jsou obecně specialistky na pečlivou práci, která se ve školních lavicích objevuje každý den. Chlapce takové aktivity, jako jsou domácí úkoly a dílčí testy, nemotivují a nudí, proto při nich vykazují horší známky. Na druhou stranu, při větších zkouškách jsou mnohem méně nervózní než dívky, a proto jsou často úspěšnější. Možná právě nervozita je jediným důvodem dívčího selhání.

H3 Předpokládám, že žáci, kteří vystupují na internetu pod pravdivými údaji, častěji umisťují na internetu i soukromé informace.

Zdůvodnění hypotézy:

S příchodem internetu se člověku otevřel nový komunikační kanál. Klasické dopisy mají velkou váhu především z pohledu emočního a někteří z nás pro ně zkrátka mají slabost. Z praktického hlediska je však nedoceníitelná komunikace přes internet a její největší výhodou je určitě rychlost. Mezi další plus patří finanční nenáročnost a dostupnost, ale tato tvrzení se samozřejmě přímo odvíjí od možností připojení k internetu. Žáci si na sociálních sítích mohou „přidat“ přátele z celého světa a rozvíjet tak jazykové schopnosti, sdílet spolu své zážitky, osobní údaje, fotografie a další mnohdy intimní údaje. Pod tlakem mnoha informací o bezpečném používání internetu by měla být sdělována osobní data pouze lidem, které žáci dobře znají. V prostředí internetu se často setkáváme i s nutností zadávat své pravdivé osobní údaje. Ať už jde o registraci do internetových služeb, vyplňování různých profilů, anket nebo dotazníků. Osobní údaje jsou cenné zboží, proto se vyplatí zacházet s nimi velmi obezřetně / opatrně.

H4 Předpokládám, že více než 50% rodičů se nezajímá o způsob užívání sociálních sítí svých dětí.

Zdůvodnění hypotézy:

Rodina je hlavní institucí, která dlouhodobě sehrává nejvýraznější roli při výchově žáků. S celospolečenským vývojem se mění i vztahy v rodině. Podle Krause (1999) rodina stále zůstává zásadní sociální institucí a důležitým článkem v životě společnosti. Dále píše že: *„Rodina také stále zůstává jako primární sociální skupina v procesu socializace dítěte a přes všechny vzrůstající vlivy dalších činitelů (především*

médií) je faktorem, který se zásadně podílí na formování osobnosti mladého člověka.“ (Kraus, 1999, s. 122). Přestože se mluví obecně o krizi rodiny, rodina jako primární socializační činitel má stále zásadní vliv na výchovu. Přístup rodičů je do značné míry ovlivněn socioekonomickým statusem rodiny. Rodinné procesy ovlivňují sebepoznání žáků, poznání světa i vzdělání. Rodiče mohou být se svými dětmi „ přáteli“ na Facebooku a často tomu tak je. Ale někteří nezvládají rychlé tempo moderních technologií. V důsledku dnešní uspěchané doby je i značný počet rodin, kdy rodiče neví nic o aktivitách, které provádějí jejich děti za zavřenými dveřmi dětských pokojů. Mají pocit, že jsou doma v bezpečí a že se jim nemůže nic stát.

H5 Předpokládám, že většina žáků využívá sociální sítě jako způsob zviditelnění se.

Zdůvodnění hypotézy:

Při pohybu online žáci získávají řadu nových dovedností, některé z nich jakoby mimochodem, například v rámci hry a zábavy. Virtuální prostor poskytuje dostatečnou plochu pro vlastní tvorbu a seberealizaci. Žáci tak přirozeně rozvíjí svoji kreativitu. V rámci budování vlastní identity žáci často hledají různé informace. Sociální sítě mohou dávat některým žákům pocit, že někam patří. Ti, kteří mají nějaké komunikační problémy, jsou osamocení, stydliví nebo mají málo kamarádů, se mohou snáze zapojit do dění na sociálních sítích. Ty jim dávají prostor k seberealizaci, mohou sdělit své názory, myšlenky a dostávají od svých vrstevníků zpětnou vazbu. Sak, Saková (2007) uvádí, že: *„Základem pro sociální zrání je počítačová gramotnost. Součástí virtuálního zralosti jsou znalosti, dovednosti, sociální normy, postoje. Doposud se převážně předpokládalo, že lze přirozený a virtuální svět kyberprostoru oddělit, že se lidé mohou chovat v obou světech nezávisle. Tak, jako si však lidé přinášejí do virtuálního světa přirozenou sociální výbavu přirozeného světa, tak lze také očekávat (a existují o tom i doklady), že dochází k pronikání virtuální sociability, včetně virtuální normality, do přirozeného světa.“* Kompetence potřebné k úspěšné seberealizaci každého jedince jsou dnes jiné než v minulých dobách a jiné jsou i způsoby, jak je možné těchto kompetencí dosahovat a rozvíjet je. Je zřejmé, že právě digitální technologie mají zásadní podíl na nutnosti přehodnotit vzdělávací cíle a měnit zažité postupy a vazby v našem vzdělávacím systému. IT sektor je dynamicky se rozvíjející odvětví a jeho význam stále roste. (Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020, 2014)

1.2 Výběr nástroje ke sběru dat, charakteristika vzorku a popis sběru dat

K dosažení výše uváděného cíle byla použita dotazníková metoda. Dotazník je metoda, vhodná pro zjištění dat ve větší skupině žáků a není časově náročná. Anonymní dotazník, který je součástí empirického šetření diplomové práce, byl předložen celkem 252 žákům 8. a 9. tříd na čtyřech základních školách v Královéhradeckém kraji. Kromě základních demografických údajů dotazník obsahuje i identifikační položku – obec. Dotazník se skládá z dvanácti uzavřených otázek. Otázky jsou kladeny jasně a jednoduše s ohledem na ověření stanovených hypotéz.

Charakteristika vzorku

S ohledem na téma diplomové práce byli k empirickému šetření vybráni žáci 8. a 9. tříd základních škol ve věku 14 -16 let ze čtyř měst – Hradec Králové, Hořice, Miletín a Lázně Bělohrad. S žáky v této věkové kategorii pracuji dvanáct let. Jestliže je zmiňován pojem žáci, rozumí se tím žáci a žákyně 8. a 9. tříd základních škol, pokud za smyslu věty nevyplývá, že jde o chlapce.

Popis sběru dat

Po předchozí telefonické domluvě s vedením škol, jsem o pomoc při vyplnění dotazníku požádala učitelky žáků osobně, neboť je mi znám fakt všeobecné neochoty vyplňování velkého počtu různých dotazníků v českém školství a navíc preferuji osobní kontakt před používáním telefonů či mailových adres. Za dobu dvanáctileté učitelské praxe se s mnohými z nich znám osobně a tudíž jsem se setkala s velkým pochopením a ochotou. Žádná škola se mnou neodmítla spolupracovat. Žákům jsem vysvětlila, proč dotazník potřebuji, a umožnila jim vyplnění v elektronické podobě, což se ukázalo velmi prospěšným pro obě strany. Vyplnění zabralo žákům několik minut. Možnost vyplnění dotazníku přes internet pro mě znamenala stoprocentní záruka návratnosti vydaných dotazníků. Dotazník vyplnilo celkem 252 žáků, z toho 111 žen a 141 mužů. Sběr dat se konal v červnu 2014. Některé otázky byly po vyplnění dotazníku přehodnoceny a odstraněny, neboť jejich výpovědní hodnota nebyla nijak významná. Od původní záměru hodnotit dotazníky i podle věku žáků jsem upustila, protože výsledky se nijak zásadně v tak úzkém věkovém rozmezí nelišily. Ukázalo se, že ani rozdíl mezi velkým krajským městem a menší vesnicí nejsou natolik výrazné,

že je byla potřeba zohlednit v analýze dat. Pro lepší zobrazení výpovědní hodnoty jsou nakonec porovnávány ženy/dívky a muži/chlapci.

Tabulka č. 1 Demografické údaje o respondentech

demografie		14 let	15 let	16 let	celkem
Hradec Králové	žena	16	18	3	37
	muž	18	21	3	42
	celkem	34	39	6	79
Hořice	žena	15	14	2	31
	muž	18	20	2	40
	celkem	33	34	4	71
Miletín	žena	12	13	2	27
	muž	15	18	4	37
	celkem	27	31	6	64
Lázně Bělohrad	žena	9	6	1	16
	muž	11	8	3	22
	celkem	20	14	4	38
celkem	žena	52	51	8	111
	muž	62	67	12	141
celkem		114	118	20	252

1.3 Analýza získaných údajů

Hypotéza H1 Existuje statisticky významná závislost mezi absolvováním kurzu o bezpečném internetu a umístováním osobních informací na sociálních sítích.

Jako statistická metoda pro analýzu dat byla zvolena metoda „chí-kvadrát test nezávislosti“, která se používá pro ověření závislosti statistických znaků uspořádaných jak v kontingenční, tak v korelační tabulce.

Nulová hypotéza H_0 v chí-kvadrát testu znamená, že sledované znaky jsou nezávislé, oproti alternativní hypotéze H_A , která říká, že sledované znaky jsou v závislosti, tzn. pokud vyjde hodnota chí-kvadrát vypočtená z konkrétních dat větší než hodnota teoreticky vypočtená, pak můžeme nulovou hypotézu zamítnout.

Chí-kvadrát bude zpracován podle následujících bodů:

1. Definice nulové a alternativní hypotézy
2. Zpracování tabulky, zobrazující očekávané a reálné četnosti
3. Stanovení hladiny významnosti (0,05x0,01)
4. Vypočtení stupňů volnosti $f = (\text{řádky}-1) * (\text{sloupce}-1)$
5. Nalezení kritických hodnot v tabulkách, příslušnou kritickou hodnotu podle hladiny významnosti a stupňů volnosti
6. Porovnání vypočítané hodnoty s kritickou hodnotou
7. Závěr - potvrzení nebo vyvrácení H_0 nebo prokázání nebo neprokázání H_A

Získaná data z dotazníkového šetření byla vyhodnocena ve vztahu ke stanoveným hypotézám.

H1 Absolvování kurzu bezpečného internetu ovlivňuje umístování osobních informací na sociální síť. Tato hypotéza je sycena otázkami č. 7 a 9 z dotazníku.

1. Definice alternativní a nulové hypotézy

Stanovení H_{10} : Neexistuje statisticky významná závislost mezi absolvováním kurzu o bezpečném internetu a umístováním osobních informací na sociálních sítích.

Stanovení H_{1A} : Existuje statisticky významná závislost mezi absolvováním kurzu o bezpečném internetu a umístováním osobních informací na sociálních sítích.

2. Zpracování tabulky, zobrazující očekávané a reálné četnosti

Tabulka č. 2 Pozorované četnosti - počet žáků absolvující kurz bezpečného internetu

pozorované četnosti P			
absolvování kurzu	umíst'ují informace na internet		celkem
	ano	ne	
ano	195	10	205
ne	14	33	47
celkem	209	43	252

Tabulka č. 3 Očekávané četnosti - počet žáků absolvující kurz bezpečného internetu

očekávané četnosti O			
absolvování kurzu	umíst'ují informace na internet		celkem
	ano	ne	
ano	170,0198413	34,98015873	205
ne	38,98015873	8,01984127	47
celkem	209	43	252

Tabulka č. 4 Výpočet chí-kvadrátu - počet žáků absolvující kurz bezpečného internetu

dílní chí-kvadráty			
absolvování kurzu	umíst'ují informace na internet		celkem
	ano	ne	
ano	3,670208874	17,8389222	21,50913
ne	16,00835785	77,80806492	93,81642
celkem	19,67856673	95,64698712	115,3256

3. Stanovení hladiny významnosti (0,05)

4. Vypočtení stupňů volnosti $f = (2-1)*(2-1) = 1$

5. Nalezení v tabulkách kritických hodnot příslušnou kritickou hodnotu podle hladiny významnosti a stupňů volnosti $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

6. Porovnání vypočítané hodnoty s kritickou hodnotou $\chi^2 = 115,326 > 3,841 = \chi^2_{0,05}(1)$

Závěr – potvrzení nebo vyvrácení H_0 nebo prokázání nebo neprokázání H_A

Vypočítaná hodnota 115,326 je vyšší než kritická hodnota 3,841 odpovídající 1. stupni volnosti = **potvrdila se alternativní hypotéza H_A** , tedy: „existuje statisticky významná závislost mezi absolvováním kurzu o bezpečném internetu a umístováním osobních informací na sociálních sítích.“

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že žáci plně nepochopili nebezpečí, která jim hrozí. Žáci uvedli v otázce č. 8 dotazníkového šetření viz příloha, že si 71,83% z celkového počtu uvědomuje možnosti zneužívání materiálů sdílených na sociálních sítích, přesto se chovají v rozporu s tímto uvědoměním. Zde se nabízí další prostor pro prevenci ve školách v hodinách Občanské výchovy a Informatiky.

Hypotéza H2 Předpokládám, že prováděné aktivity na internetu se liší v závislosti na pohlaví.

Tabulka č. 5 Využití času na internetu

relativní údaje v procentech

	studuji	hrají hry	komunikují	sečteno
ženy	25,23	23,42	51,35	100,00
muži	18,44	51,06	30,50	100,00
ženy a muži	21,43	38,89	39,68	100,00

K dané hypotéze se vztahuje i otázka č. 2, která má zmapovat nejčastější aktivity žáků na internetu. Z celkového počtu dívek uvádí 25,23%, že využívají čas na internetu ke studiu, velmi podobné zastoupení je i při hraní her v počtu 23,42%. Oproti tomu komunikaci uvádí 51,35%. Je možno se domnívat, že tato skutečnost u dívek souvisí se snahou zviditelnit se, být zajímavá, být známá a v podvědomí kamarádů. O tom, že chlapci nevěnují tolik času studiu jako dívky, nás informuje údaj 18,44% z celkového počtu chlapců. Obecně známou informaci o oblibě počítačových her u chlapců potvrzuje hodnota 51,06%. Chlapci opravdu tráví více času hraním her než dívky a v porovnání s dívkami věnují méně času komunikaci na internetu. Tyto údaje vychází z empirického šetření a jsou syceny otázkou č. 1 v příloze. V obecné rovině je možné předpokládat, že chlapci, kteří v nadměrné míře hrají počítačové hry, mají současně také horší kontrolu regulace chování. Z běžné praxe můžeme u některých žáků pozorovat závislost na komunikaci, hrách, vztazích, kybersexu, pornografii, nakupování, stahování dat. U závislosti na komunikaci uživatel pocítuje nutkání být neustále on-line

prostřednictvím komunikačního programu (icq, chat aj.), aktivně se účastní komunikace či jen sleduje, co se v komunitě děje. Téma závislosti na internetu, či jeho aplikacích a počítačových aplikacích a počítačových hrách, je již dnes obrovským tématem, které bude patrně ještě do budoucna nabývat na významu. Hodnota 30,50% u chlapců je při komunikaci výrazně nižší než hodnota u dívek. Na základě porovnání údajů lze konstatovat, že v celkovém hodnocení odpovědí chlapců i dívek se na prvním místě umístila komunikace zastoupena hodnotou 39,68%. Těsně za ní je v oblíbenosti hraní her s 38,89% a doba určená ke studiu s 21,43%. Internet je pro žáky přitažlivý především tím, že jim přináší zábavu. Jeho prostřednictvím poslouchají hudbu, sledují filmy či komunikují s kamarády na sociálních sítích, hlavně na Facebooku. Někteří z nich užívají internet také pro přípravu do školy.

Hypotéza H3 Předpokládám, že žáci kteří, vystupují na internetu pod pravdivými údaji, častěji umísťují na internetu i soukromé informace

Tabulka č. 6 Vystupování žáků na internetu pod pravdivými údaji

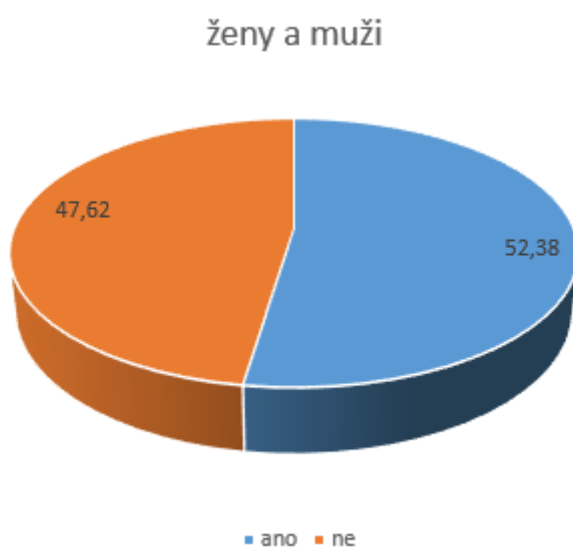
relativní údaje v procentech

	ano	ne	sečteno
ženy	63,96	36,04	100,00
muži	43,26	56,74	100,00
ženy a muži	52,38	47,62	100,00

K dané hypotéze se vztahuje otázka č. 6 a 7. Ze získaných dat vyplývá, že z celkového počtu dívek 63,96 % inklinuje k umístění pravdivých údajů na sociálních sítích. Počet žáků uvádějící kladnou odpověď je 43,26%. Z celkového počtu žáků 52,38% uvedlo fakt, že uvádějí pravdivé údaje na internetu navzdory účasti na kurzech o bezpečném internetu. Je důvod se domnívat, že tak činí na základě svého morálního přesvědčení, že lhát se nemá, a tudíž nespátřují možné hrozby internetu. Oproti tomu 47,62% z celkového počtu žáků neuvádí pravdivé údaje. Důvodem může být obava ze zneužití těchto údajů, ale i fakt, že žáci mají snahu se dělat lepší, starší, zkušenější...Ověření pravdivosti u uváděných informací je v podstatě nemožné. Zajímavým místem, kde se spojuje sociální rozměr problematiky s etickým, je vztah činnosti jednotlivce k druhým. Klasickým příkladem může být zveřejňování fotografií ze společných akcí, komentování příspěvků a řada dalších interaktivních činností, které tyto služby nabízejí. Je třeba si uvědomovat, že jednání jednoho člověka může

(a obvykle také má) mít vliv na druhého. Zveřejnění snímků z oslavy narozenin může být pro jednoho vtipným a zábavným aktem, kterým nesleduje nic víc než pobavení kamarádů, pro druhého ale silně diskreditující materiál. Řada lidí si vůbec neuvědomuje, co znamená někoho označit na fotografii nebo nahrát snímky na Facebook či jinou sociální síť. V nemalém množství případů nejde vůbec o zlý úmysl, ale to nijak nemění případné dopady takového jednání. Je třeba vést žáky k tomu, aby si podobné souvislosti uvědomovali ještě dříve, než se někdo bude cítit poškozený. V tomto ohledu je dobré si uvědomit, že nastavením zabezpečení účtu a omezení zobrazování fotografií komukoli chrání nejen soukromí majitele účtu, ale také jeho přátele a další lidi, kteří se objevují na jeho fotografiích. Problematika vztahu k druhým je tak v oblasti sociálních sítí evidentně relativně komplikovaná.

Graf č. 1 Vystupování žáků na internetu pod pravdivými údaji

Tabulka č. 7 Umístování soukromých materiálů na sociálních sítích

	ano	ne	sečteno
ženy	80,18	19,82	100,00
muži	85,11	14,89	100,00
ženy a muži	82,94	17,06	100,00

Z dotazníkového průzkumu jednoznačně vyplývá, že žáci umísťují své soukromé materiály na sociálních sítích i přes absolvování kurzu o bezpečném internetu. Z celkového počtu plných 82,9% žáků tak činí. Rozdíl mezi pohlavím není nijak významný. Na tomto místě bychom mohli poukázat na fakt nepochopení všech hrozeb, které žáky ohrožují. Žáci uvedli v otázce č. 8 dotazníku viz příloha, že si 71,83% z celkového počtu uvědomuje možnosti zneužívání materiálů sdílených na sociálních sítích, a přesto se chovají v rozporu s tímto uvědoměním.

Hypotéza H4 Předpokládám, že více než 50% rodičů se nezajímají o způsob používání sociálních sítí svých dětí.

Tabulka č. 8 Zájem rodičů o aktivity svých dětí na internetu

relativní údaje v procentech

	ano	ne	nevím	sečteno
ženy	76,58	8,11	15,32	100,00
muži	17,02	46,10	36,88	100,00
ženy a muži	43,25	29,37	27,38	100,00

K dané hypotéze se vztahuje otázka č. 10 v dotazníku, která mapuje zájem rodičů o aktivity svých dětí na internetu. Ve výsledcích se významně liší odpovědi dívek a chlapců. Celých 76,58% z počtu dívek uvádí zájem svých rodičů o jejich aktivity na internetu. Tato skutečnost může vyplývat z přesvědčení, že dospívající dívky jsou více ohroženy než chlapci. Nasvědčuje tomu i fakt, že chlapci ve stejné otázce odpovídali, že pouze 17,02% rodičů se zajímá o jejich aktivity na internetu. Snad každý rodič si v sobě nese jistou míru obav z toho, aby se jeho dítě nestalo na něčem patologicky závislým, přičemž největšími závislostními strašáky dneška jsou bezesporu psychoaktivní drogy, tedy omamné látky. Překvapujícím údajem je zjištění, že z celkového počtu chlapců uvedlo 46,10%, že se rodiče nezajímají o jejich aktivity

na internetu. Stejně tak je alarmující odpověď neví, kde 15,32% dívek neví, zda se jejich rodiče zajímají o jejich aktivity a dokonce 36,88% chlapců se nachází ve stejné situaci. Z celkových počtů žáků se 43,25% rodičů zajímá o aktivity svých dětí a 29,37% rodičů se o tento jev nezajímá. Skutečnost, že 27,38 % žáků z celkového počtu neví, zda se jejich rodiče zajímají či nikoli je zarážející. Z tohoto údaje nelze přesně určit zájem rodičů o aktivity dítěte.

Graf č. 2 Zájem rodičů o aktivity svých dětí na internetu

Během čtyřletého celoevropského výzkumu EU Kids Online se vědci dotazovali dětí od devíti do šestnácti let i jejich rodičů, v celé Evropě sbírali data v 25 000 domácnostech. Za Česko se na výzkumu podíleli odborníci z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. „*Děti v Česku jsou sice nadprůměrně vystavené rizikovým situacím, díky svému častému využívání internetu ale těží z výhod, které přináší. Výzvou je zejména více vzdělávat rodiče, aby dokázali dát dětem potřebnou podporu a aby se otupily konflikty, které v rodinách ohledně používání internetu vznikají,*“ uvedl vedoucí české sekce výzkumu, psycholog Šmahel (Tisková zpráva MŠMT, 2014). Doporučení ze závěrů výzkumu je v příloze.

Rodiče jsou důležitým činitelem v začleňování digitálních technologií do vzdělávání. Rodina a rodinné zázemí mají zásadní vliv na úspěšnost žáka. Tak je tomu i v oblasti digitálních technologií. Někteří rodiče podceňují či bagatelizují jejich důležitost ve vzdělávání, například v důsledku nedostatečného přehledu o možnostech digitálních technologií a vlastních nedostatečných kompetencí v této oblasti. Jiní se obávají

přehnaného využívání digitálních technologií ve výuce a negativního dopadu digitálních technologií na jejich děti. Na druhé straně jsou potom ti, co přeceňují potenciál digitálních technologií ve vzdělávání a spojují s nimi nerealistická očekávání, která pak přenášejí na školu. Proto je nutné s rodiči spolupracovat, vysvětlovat jim důvody, proč je nezbytné rozvíjet digitální gramotnost a infromatické myšlení žáků, a ukazovat jim vzdělávací potenciál digitálních technologií (včetně jejich možných slabin a negativních stránek). Stejně tak je prospěšná diskuze o relativitě světa s dětmi – že z různého pohledu vypadají věci různě, že pro každého mohou mít jiný význam a že každý má jiný názor podle toho, jakou má svou unikátní životní zkušenost. Dítě by mělo vědět, že nikdo na světě nemá patent na pravdu a že názory je dobré brát spíš jako inspiraci než jako dogma. Realita dnešní doby je však taková, že mnoho rodičů není schopno ani ochotno trávit se svými dětmi čas smysluplným způsobem, že se svým potomkům nevěnují dostatečně, ba skoro vůbec. A tak odsunou dítě k počítači, koupí mu herní konzoli a televizi do dětského pokoje a do určité doby jim to přijde v pořádku. Po několika letech pak s údivem shledávají, že jejich dítě nemá žádné zájmové aktivity mimo domov a nechce chodit ven. Dostávají se do bludného kruhu zákazů, příkazů a boje s dítětem o čas trávený mimo televizní obrazovku, monitor počítače či displej mobilu. (<http://www.sancedetem.cz>)

Hypotéza H5 Předpokládám, že žáci využívají sociální sítě jako způsob zviditelnění se.

Tabulka č. 9 Důvod používání sociálních sítí

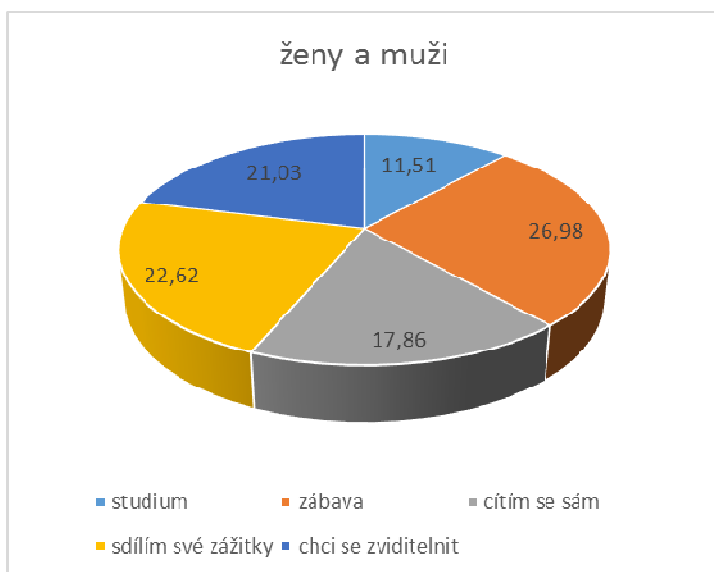
relativní údaje v procentech

	studium	zábava	cítím se sám	sdílím své zážitky	chci se zviditelnit	sečteno
ženy	12,61	18,92	23,42	19,82	25,23	100,00
muži	10,64	33,33	13,48	24,82	17,73	100,00
ženy a muži	11,51	26,98	17,86	22,62	21,03	100,00

K dané hypotéze se vztahuje otázka č. 12, která zjišťuje důvody používání sociálních sítí. Proč a za jakým účelem vlastně žáci používají sociální sítě? Z celkového počtu žáků používá 11,51% sociální sítě ke studiu. Neprokázal se významný rozdíl mezi chlapci a dívkami. Jako zdroj zábavy používá sociální sítě 26,98% žáků z celkového

počtu a tím se řadí k hlavním důvodům, proč žáci sociální sítě používají. Zde byl zaznamenán významný rozdíl mezi pohlavím. Jako důvod zábavy spatřuje sociální sítě 18,92% dívek a 33,33% chlapců. Fakt oblíbenosti počítačových her u chlapců je obecně znám a také otázka č. 2 v dotazníku tuto skutečnost potvrdila (popsáno v hypotéze H2).

Graf č. 3 Důvod používání sociálních sítí

Z důvodu pocitu osamocení využívá sociální sítě 17,86% žáků z celkového počtu. I zde byl zaznamenán poměrně velký rozdíl mezi dívkami a chlapci. Pro 23,42% dívek je důvodem používání internet osamocení. Tento fakt může souviset s celkovým zráním jedince v období puberty, hledáním vlastní identity a potřeby někam patřit. Chlapci tento důvod uvedli v 13,48%. Potřebu sdílet své zážitky uvedlo 22,62% z celkového počtu žáků. Vždyť právě sociální sítě jsou na internetu místem k setkávání lidí, sdílení zážitků, obsahu. Očekává se zde vzájemná interakce a o tu se žáci snaží. Jako důvod zviditelnění se uvedlo používání sociálních sítí 21,03% z celkového počtu žáků. Tuto potřebu uvedlo 25,23% dívek a 17,73% chlapců. Zviditelnění se není hlavním důvodem používání sociálních sítí, jak se předpokládalo. Tím se dle výsledků dotazníkového šetření stává zábava, což uvedlo 26,98% z celkového počtu žáků.

1.4 Závěry z realizovaného šetření

Na základě sběru dat formou autorského dotazníku byl získán přehled o sledovaných jevech ve vztahu k daným hypotézám. Výsledky byly zhodnoceny vlastním komentářem. Z výsledků dotazníkového šetření vyplynuly tyto závěry:

Hypotéza **H1 se potvrdila** - existuje statisticky významná závislost mezi absolvováním kurzu o bezpečném internetu a umístováním osobních informací na sociálních sítích.

Hypotéza **H2 se potvrdila** - prováděné aktivity na internetu se liší v závislosti na pohlaví, dívky více komunikují, chlapci více hrají hry.

Hypotéza **H3 se potvrdila** - žáci uvádějí pravdivé informace na internetu.

Hypotéza **H4 se nepotvrdila** - 27,38% žáků z celkového počtu odpovědělo, že neví, zda se jejich rodiče zajímají o způsob používání sociálních sítí. Tento fakt značně zkomplikoval vyhodnocení hypotézy

Hypotéza **H5 se nepotvrdila** - hlavním důvodem používání sociálních sítí je zábava.

ZÁVĚR

Život v moderní informační společnosti před nás klade mnoho nových úkolů a přináší změny trvalého rázu, stejně jako všechny dosavadní společenské inovace. Stejně jako industrializace změnila trvale lidský život, můžeme předpokládat podobně závažné důsledky digitalizace. Je nesporné, že tato skutečnost nutně vyžaduje velkou opatrnost, bdělost a pečlivost při posuzování těchto změn. Sociální sítě jsou médiem nové generace. Spojují přednosti blogu, chatu, emailu, sdílení souborů a jiných www aplikací, čímž vytvářejí mocnou základní platformu pro online komunikaci a spolupráci stovek milionů uživatelů. Zejména mezi mladými lidmi je oblíbenost sociálních sítí značná a má stále stoupající tendenci.

Cílem diplomové práce bylo zmapovat faktory vedoucí žáky 8. a 9. tříd ke každodennímu používání sociálních sítí, jak vnímají možné virtuální hrozby a popsat sociální dopady na chování žáků. Práce je rozdělena do dvou částí, přičemž teoretická část se věnuje vymezení pojmu internet, sociální sítě, její historii a druhy. Následně jsou popsány vybrané sociální sítě. K získání komplexního pohledu na danou problematiku je zařazena kapitola Charakteristika psychického vývoje žáků 2. stupně. Dále jsou uvedena nejčastější Rizika užívání sociálních sítí. Kapitola o Prevenci popisuje možnosti a pravidla bezpečného užívání internetu a rady pro žáky a jejich rodiče. Je také zmíněn aktuální výzkum z oblasti počítačové gramotnosti českých žáků. V praktické části je pak realizován a hodnocen samotný výzkum.

Lze se domnívat, že získané informace mohou být užitečné pro učitele na základních školách, rodiče i samotné žáky. Vždyť právě oni jsou vystaveni největšímu nebezpečí při neuváženém a nezodpovědném užívání internetu. Dnešní dynamická doba klade značné nároky na žáky - budoucí pracovníky a každý má možnost uplatnit svoje vědomosti a zkušenosti při dalším studiu, nebo následně při výkonu práce. Je proto třeba, aby se každý žák pod vlivem vlastní vhodné motivace, učil a vzdělával. Široký odborný základ získaný v rámci počátečního vzdělávání přispívá k potřebné adaptabilitě a flexibilitě žáků a zároveň vytváří dobrý základ pro celoživotní vzdělávání, což je a v budoucnu bude stále aktuální téma.

Můžeme pozorovat stav zahlcení informacemi, informační znečištění. Stačí jen letmý pohled na internet a pochopíme, že sociální sítě obsahují i nepřeberné množství informačního odpadu. Zajímavé informace se nalézají v hromadě osobních výlevů, spamu, skryté reklamy. Síť asi nikdy nenahradí užitek z četby dobré knihy.

Vlivy působící na žáky nemusí být vždy negativní, jak se o nich obecně mluví, je zmíněno i několik kladů užívání internetu. S rozvojem sociálních sítí a technologií je dána žákům nová možnost k rozvoji jejich kompetencí. Žáci na internetu podnikají široké spektrum aktivit, které přispívají k jejich počítačové i mediální gramotnosti. Žáci přistupují k internetu z různých důvodů. Poskytuje jim možnost zábavy a odreagování, ale také učení a získávání informací, na které se nemohou mnohdy zeptat rodičů. Aktivity v kyberprostoru jim pomáhají v hledání vlastní identity a umožňují s ní experimentovat. Díky online komunikaci mohou navazovat nové vztahy a hledají skupiny, v nichž mají pocit, že někam patří. To vše probíhá současně s procesem separace od rodičů. Právě internet umožňuje žákům stát se částečně nezávislymi, dělat si věci po svém, prožívat netušená dobrodružství, o nichž nemají jejich rodiče tušení – a to vše činit doma v bezpečí. Rodinné prostředí, sociální rozvrstvení, způsoby výchovy, povaha školského systému a národní kultury, společenské způsoby regulace médií – to vše se podílí na tom, jak budou jedinci sociální sítě přijímat, co s nimi budou dělat a jak velký význam budou svému jednání přisuzovat.

S ohledem na získané poznatky si lze jen přát, aby se žákům i těm, kteří o ně pečují, dařilo využívat všechny pozitivní a užitečné nástroje, které jim internet, sociální sítě a virtuální prostředí nabízí.

Názor Uwe Buermanna (2007, s. 194) závěrem ukončuje (nebo možná naopak začíná) zamyšlení nad tím, že: „ *Používání počítačů a na nich postavených nových komunikačních médií představuje bezesporu novou kulturní techniku. Avšak její hodnotu vzhledem k již existujícím kulturním technikám musíme velmi dobře uvážit. Technika má sloužit jednotlivému člověku i lidskému společenství a pomáhat možnostem jednotlivce, a tím i všech lidí. Jen pak je to technika humánní.* “

POUŽITÁ LITERATURA

- BUERMANN, Uwe. *Jak (pře)žít s médii*. 1. vyd. Hranice: Fabula, 2009. ISBN 978-80-86600-58-1.
- CEJPEK, Jiří. *Informace, komunikace a myšlení*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1037-X.
- FRANK, Tomáš a Věra JIRÁSKOVÁ. *K mediální výchově*. 1. vyd. Praha: SPHV, 2008. ISBN 978-80-904187-4-5.
- HORSKÁ, Bohuslava, Andrea LÁSKOVÁ a Ladislav PTÁČEK. *Internet jako cesta pomoci: internetové poradenství pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-034-6
- HULÁNOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminalisty*. 1. vyd. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9.
- JIRÁK, Jan a kol. *10 let v českých médiích. + úvodní citát*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-925-9.
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-807-3672-874.
- JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1561-2.
- KOHOUTEK, Rudolf. *Poznávání a utváření osobnosti*. 1. vyd. Brno: CERM, 2010. ISBN 978-80-7204-200-5.
- KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace: příručka pro učitele a rodiče*. Vyd. 1. Olomouc: Net University, 2010. ISBN 978-80-254-786
- KOPECKÝ, Kamil, René SZOTKOWSKI a Veronika KREJČÍ. *Nebezpečí internetové komunikace*. Vyd. 1. Olomouc: Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3087-4

- KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Bystřice pod Hostýnem: Spirála, 2008. ISBN 978-80-90403-0-0-0.
- KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ A KOL. *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-896-3.
- KRAUS, Blahoslav. *Sociální aspekty výchovy*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999. ISBN 80-7041-135-X.
- KRNÁČOVÁ, Barbora. *Děti a online rizika*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.
- KRČMÁŘOVÁ, Barbora a Jana HÝBNEROVÁ. *Děti a online rizika: Závislost na online prostředí*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012, ISBN 978-809-0492-028.
- KULHÁNKOVÁ, Hana a Jakub ČAMEK. *Fenomén facebook*. 1. vyd. Kladno: BigOak, 2010. ISBN 978-80-904764-0-0.
- MC QUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.
- McLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: Extenze člověka*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2409-9.
- MEYROWITZ, Joshua. *Všude a nikde: Vliv elektronických médií na sociální chování*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-4246-0905-3.
- MUCHA, Ivan. *Sociologie- základní texty*. 3. upravené. Jesenice u Prahy: Tiskárna a vydavatelství 999 s.r.o., Na Ochoze 354, 2007. ISBN 978-80-86391-26-7.
- MUSIL, Josef. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-807-4520-020
- MULLER, Mary. *Jak ochránit děti před pornografií na internetu*. 1. vyd. Praha: Pirtál, 2014. ISBN 978-80-262-0694-1.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-262-0403-90.

- PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- PRŮCHA, Jan. *Pedagogický slovník*. 3.rozš. a aktual.vyd. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-717-8579-2.
- ŘEHULKA, Evžen. *Úvod do studia psychologie: pro posluchače speciální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Paido, 1997, ISBN 80-859-3146-X.
- REIFOVÁ A KOL, Irena. *Slovník mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.
- SAK, Petr, Jiří MAREŠ, Hana NOVÁ, Vít RICHTER, Karolína SAKOVÁ a Jarmila SKALKOVÁ. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0.
- SUCHÝ, Adam. *Mediální zlo - mýty a realita*. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-926-9
- ŠMÍDOVÁ, I., K. JANOUŠKOVÁ a T. KATRŇÁK. *Faktory podmiňující vzdělanostní aspiraci a vzdělanostní segregaci dívek a chlapců v českém vzdělávacím systému*. 2008, roč. 44. 1 Dostupné z: Sociologický časopis s. 23-53
- ŠVARCOVÁ, Iva. *Základy pedagogiky*. 2. rozš. vyd. Praha: Vydavatelství VŠCHT, 2008. ISBN 978-80-7080-690-6.
- TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.
- URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Karol MUDZA. *Masová komunikace a veřejné mínění*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3563-4.
- VÁGNEROVÁ A KOLEKTIV, Kateřina. *Minimalizace šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-0956-8.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-246-0841-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000,. ISBN 80-717-8308-0.

VAŠUTOVÁ, Maria a kolektiv. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava: Universitas Ostraviensis, Facultas Philosophica, 2010, 225 s. ISBN 978-807-3688-585.

VAVŘIČKOVÁ, Alena. *Děti a reklama*. 1. vyd. Liberec: Bor, 2010. ISBN 978-80-86807-44-7.

VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, ISBN 978-80-247-4005-8.

Elektronické zdroje:

<http://www.msmtcz>

<http://www.seznamsebezpecne.cz>

<http://www.linkabezpeci.cz>

<http://www.cnews.cz>

<http://www.ncbi.cz>

<http://www.sancedetem.cz>

<http://www.muni.cz>

<http://www.itfitness.cz>

<http://eskills-week.ec.europa.eu>

<http://www.policie.cz>

<https://www.mimi-klub.cz>

Citace elektronických zdrojů:

Cítát v úvodu. JIRÁK Jan a kolektiv, *10 let v českých médiích*. 1. vyd. Praha: Newton Information Technology, s. r. o., 2005. ISBN 80-7178-925-9. [online] 2005 [cit. 2015-01-05].

Ze závěrů studie chování dětí na internetu vyplynulo pět rad pro rodiče. In: *Www.muni.cz: detail tiskové zprávy* [online]. 4.11.2014. 2014 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.muni.cz>

Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020. In: *Http://www.msmt.cz* [online]. Praha, 2014 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz>

It Fitness test 2014 v ČR. In: *Http://www.itfitness.cz* [online]. Praha, 2014 [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: <http://www.itfitness.cz>

Historie internetu v ČR. In: *Http://www.imip.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.imip.cz>

Komunikace adolescentů v prostředí internetu. In: ŠMAHEL, David. *Http://www.muni.cz* [online]. Brno, 2014 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://www.muni.cz>

Víte co je kyberšikana.aspx. In: *Http://www.policie.cz* [online]. Praha, 2013 [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://www.policie.cz>

Výsledky evropského průzkumu EU Kids. In: *Http://www2.lse.ac.uk/* [online]. 2014 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www2.lse.ac.uk/>

SULER, J. Adolescents in Cyberspace. In: *Http://users.rider.edu/* [online]. 2012 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://users.rider.edu/>

RÁZGOVÁ, Hana Zdraví-a-bezpečnost/obezita-v-detskem-veku. In: *Http://mimi.klub.cz* [online]. 2011. vyd. 2011 [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://mimi.klub.cz>

LIVINGSTONE, Sonia a Leslie HADDON. EU Kids online 2009-2011. *Final Report, EU Kids Online II*. [online]. 2012. [cit.2014-11-12]. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20%282009-11%29/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf>. ISSN 2045-246X

PŘÍLOHY

- A. Dotazník
- B. Výsledky dotazníkového šetření
- C. Závěry z výzkumu EU Kids Online 2011 - 2014

Dotazník - faktory ovlivňující používání sociálních sítí u žáků 2. stupně

Milí/é žáci a žákyně, prosím o vyplnění anonymního dotazníku, jehož účelem je shromáždění dat do diplomové práce. Vaše odpovědi nebudou nikde zveřejněny. Děkuji za spolupráci.

Demografické údaje

Pohlaví a) žena b) muž

Věk a) 13 b) 14 c) 15 d) 16

Škola Hradec Králové/ Hořice / Miletín / Lázně Bělohrad

U každé z následujících otázek (kromě č. 5) zatrhněte pouze jednu možnost.

1. Na internetu denně strávím

a) maximálně hodinu b) 1-2 hodiny c) 2-3 hodiny d) 3-5 hodin e) 5 a více hodin

2. Většinu času, kdy jsem na internetu

a) využívám ke studiu b) hraji hry c) využívám ke komunikaci s přáteli

3. Život bez internetu si dokážu představit

a) ano b) ne c) nevím

4. Z nabídky sociálních sítí pravidelně využívám (Zatrhněte libovolný počet možností)

a) Facebook b) Twitter c) Google+ d) Lide.cz e) Spoluzaci.cz f) jiné (uveďte _____)

5. S lidmi, které mám v přátelích na sociálních sítích, jsem se znal/a nejprve osobně.

a) ano b) ne

6. Na sociálních sítích vystupuji pod pravdivými údaji (jméno, věk, adresa atd.)

a) ano b) ne

7. Na sociální sítě umisťuji i soukromé materiály (fotky, informace, kontakty atd.)

a) ano b) ne

8. Uvědomuji si možnosti zneužití materiálů sdílených na sociálních sítích

a) ano b) ne c) nevím

9. Ve škole jsem absolvoval/a kurz na podporu bezpečného užívání internetu

a) ano b) ne

10. Mí rodiče se zajímají o to, jakými aktivitami na internetu trávím čas

a) ano b) ne c) nevím

11. Své fotky a statusy na internetu sdílím i s rodiči.

a) ano b) ne c) nevím

12. Důvodem mého používání sociální sítě je nejvíce

a) studium b) zábava c) cítím se sám d) sdílím své zážitky e) chci se zviditelnit

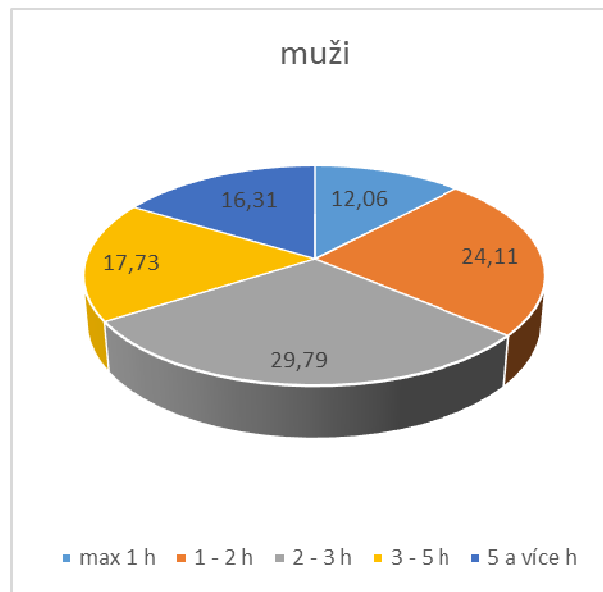
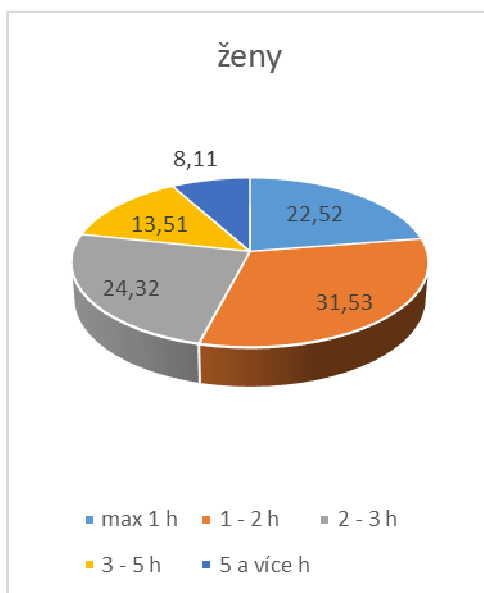
1. Na internetu denně strávím

absolutní údaje v počtu respondentů

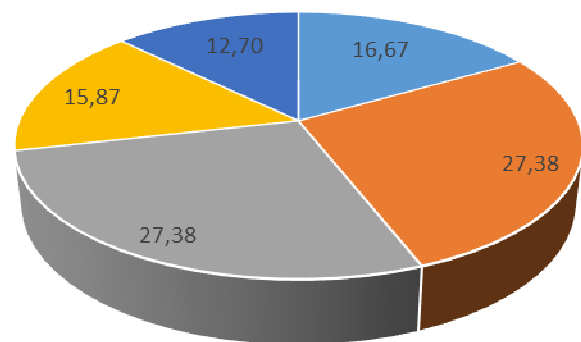
	max 1 h	1 - 2 h	2 - 3 h	3 - 5 h	5 a více h	sečteno
ženy	25	35	27	15	9	111
muži	17	34	42	25	23	141
ženy a muži	42	69	69	40	32	252

relativní údaje v procentech

	max 1 h	1 - 2 h	2 - 3 h	3 - 5 h	5 a více h	sečteno
ženy	22,52	31,53	24,32	13,51	8,11	100,00
muži	12,06	24,11	29,79	17,73	16,31	100,00
ženy a muži	16,67	27,38	27,38	15,87	12,70	100,00

ženy a muži

■ max 1 h ■ 1 - 2 h ■ 2 - 3 h ■ 3 - 5 h ■ 5 a více h

2. Většinu času na internetu, provádím tyto aktivity

absolutní údaje v počtu respondentů

	studuji	hrají hry	komunikují	sečteno
ženy	28	26	57	111
muži	26	72	43	141
ženy a muži	54	98	100	252

relativní údaje v
procentech

	studuji	hrají hry	komunikují	sečteno
ženy	25,23	23,42	51,35	100,00
muži	18,44	51,06	30,50	100,00
ženy a muži	21,43	38,89	39,68	100,00

3. Život bez internetu si dokáží představit

absolutní údaje v počtu respondentů

	ano	ne	nevím	sečteno
ženy	32	39	40	111
muži	28	63	50	141
ženy a muži	60	102	90	252

relativní údaje v procentech

	ano	ne	nevím	sečteno
ženy	28,83	35,14	36,04	100,00
muži	19,86	44,68	35,46	100,00
ženy a muži	23,81	40,48	35,71	100,00

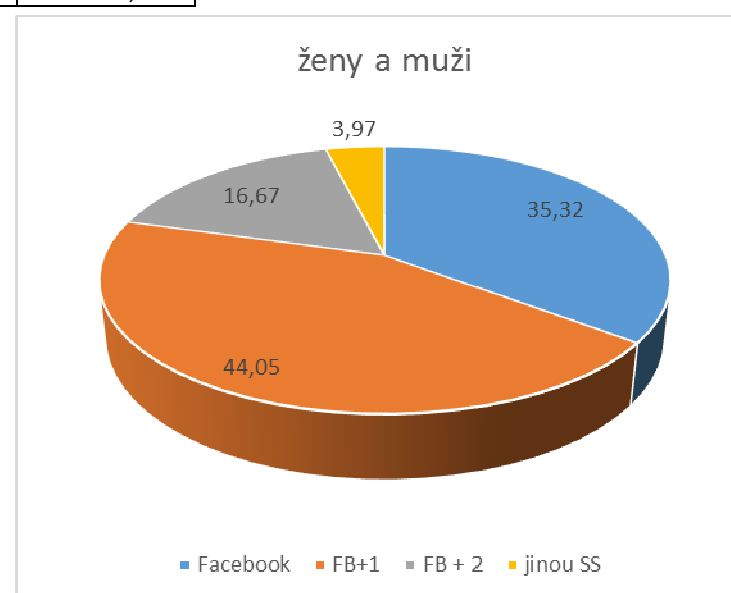
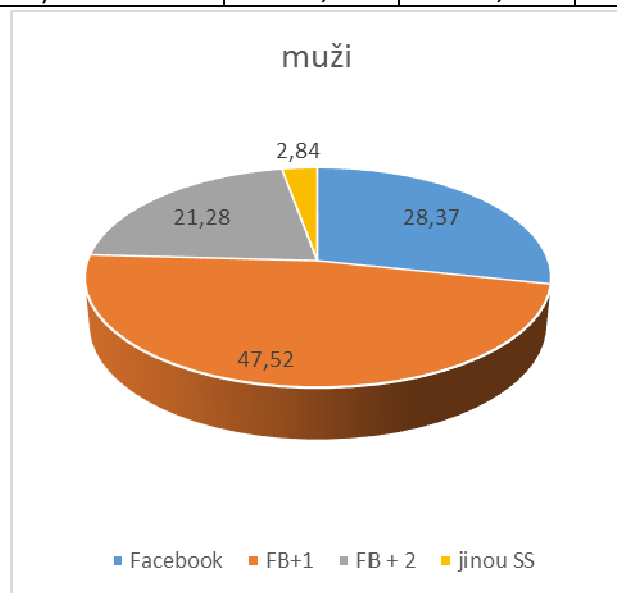
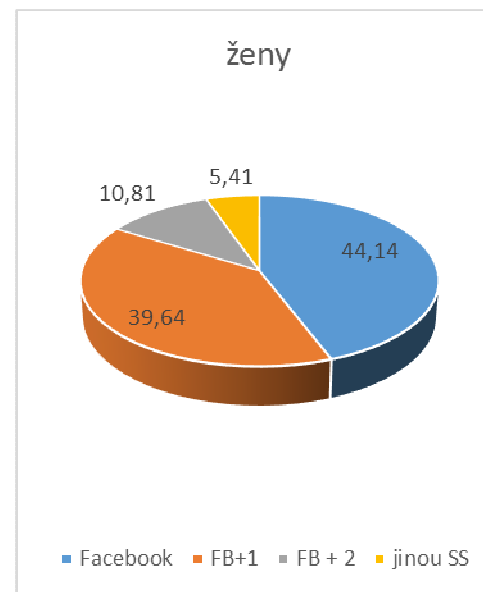
4. Z nabídky sociálních sítí pravidelně využívám

absolutní údaje v počtu respondentů

	Facebook	FB+1	FB + 2	jinou SS	sečteno
ženy	49	44	12	6	111
muži	40	67	30	4	141
ženy a muži	89	111	42	10	252

relativní údaje v procentech

	Facebook	FB+1	FB + 2	jinou SS	sečteno
ženy	44,14	39,64	10,81	5,41	100,00
muži	28,37	47,52	21,28	2,84	100,00
ženy a muži	35,32	44,05	16,67	3,97	100,00

5. S lidmi, které mám v přátelích na sociálních sítích, jsem se znal/a nejprve osobně

absolutní údaje v počtu respondentů

	ano	ne	sečteno
ženy	54	57	111
muži	54	87	141
ženy a muži	108	144	252

relativní údaje v procentech

	ano	ne	sečteno
ženy	48,65	51,35	100,00
muži	38,30	61,70	100,00
ženy a muži	42,86	57,14	100,00

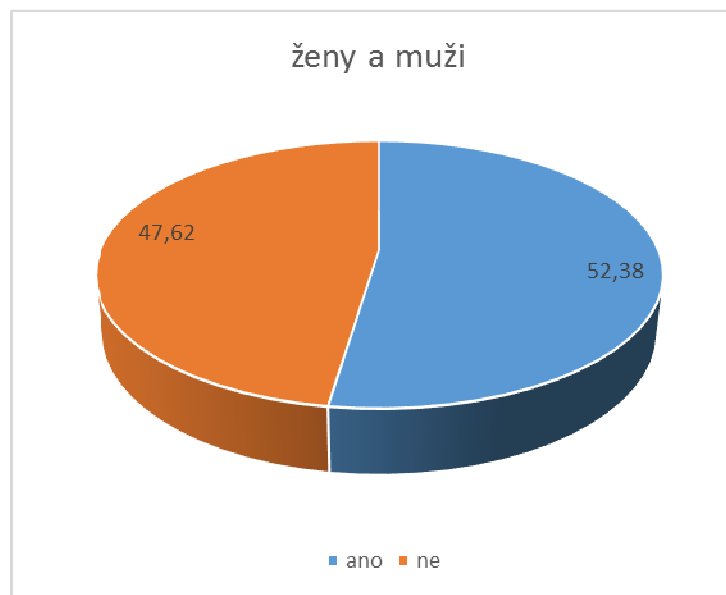
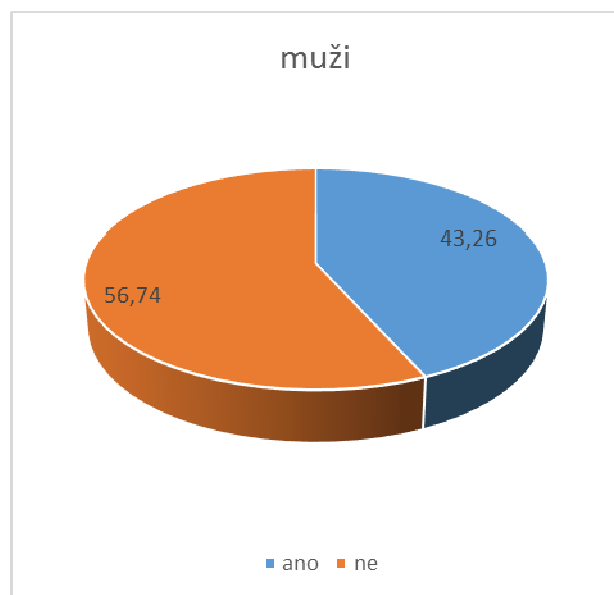
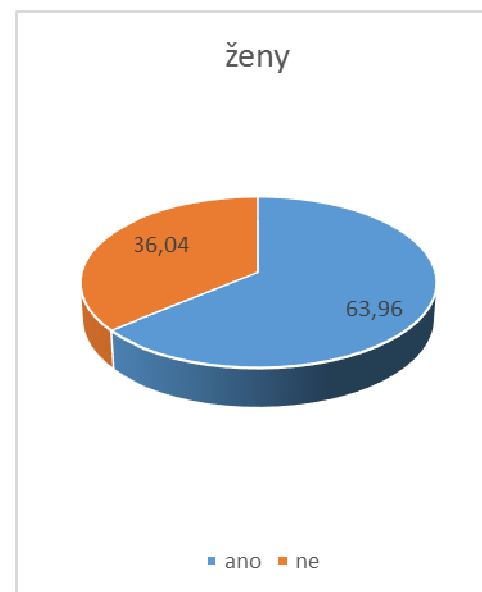
6. Na sociálních sítích vystupují pod pravdivými údaji

absolutní údaje v počtu respondentů

	ano	ne	sečteno
ženy	71	40	111
muži	61	80	141
ženy a muži	132	120	252

relativní údaje v procentech

	ano	ne	sečteno
ženy	63,96	36,04	100,00
muži	43,26	56,74	100,00
ženy a muži	52,38	47,62	100,00

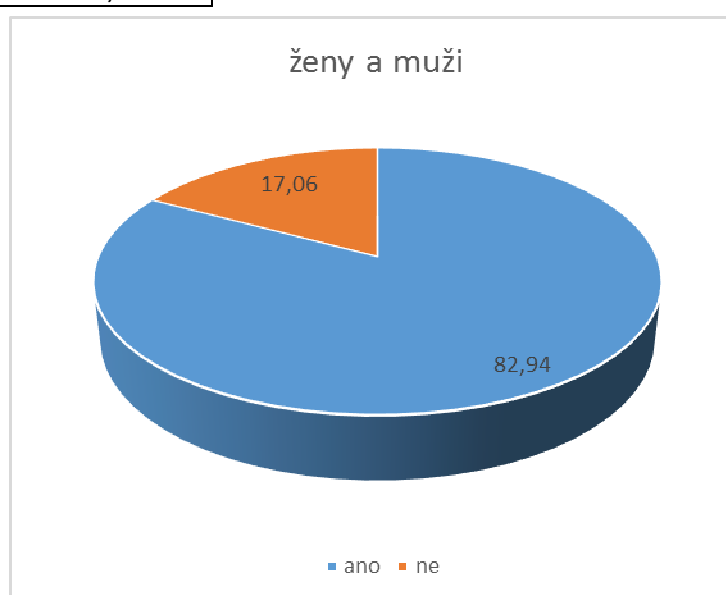
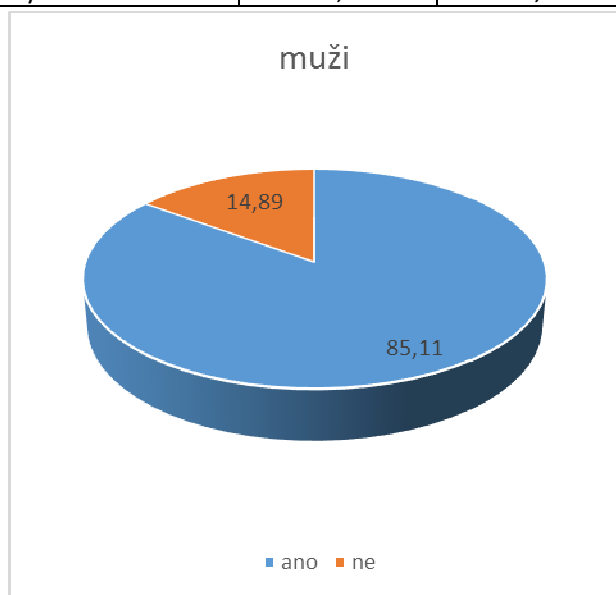
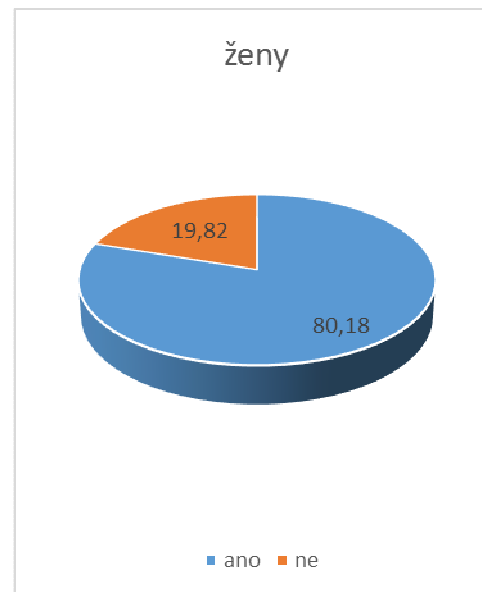
7. Na sociálních sítích umísťuji i soukromé materiály

absolutní údaje v počtu respondentů

	ano	ne	sečteno
ženy	89	22	111
muži	120	21	141
ženy a muži	209	43	252

relativní údaje v procentech

	ano	ne	sečteno
ženy	80,18	19,82	100,00
muži	85,11	14,89	100,00
ženy a muži	82,94	17,06	100,00

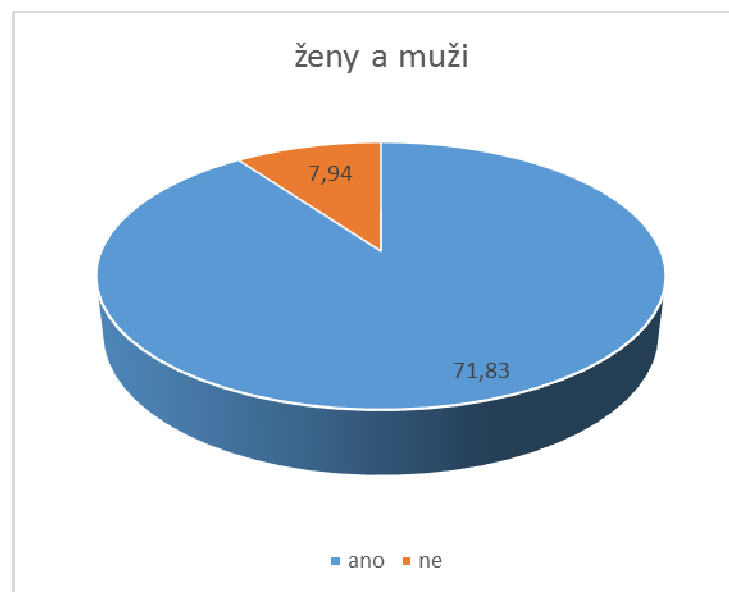
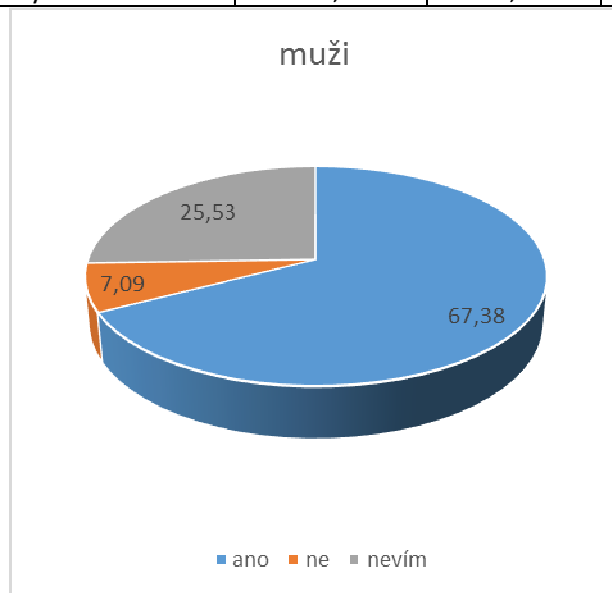
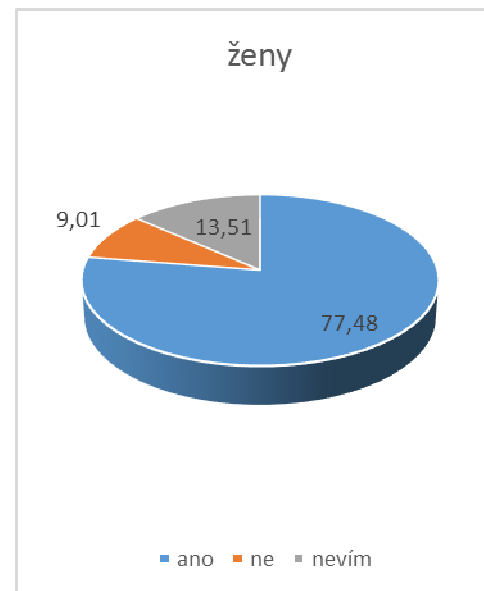
8. Uvědomuji si možnost zneužívání materiálů sdílených na sociálních sítích

absolutní údaje v počtu respondentů

	ano	ne	nevím	sečteno
ženy	86	10	15	111
muži	95	10	36	141
ženy a muži	181	20	51	252

relativní údaje v procentech

	ano	ne	nevím	sečteno
ženy	77,48	9,01	13,51	100,00
muži	67,38	7,09	25,53	100,00
ženy a muži	71,83	7,94	20,24	100,00

9. Absolvoval jsem kurz bezpečného internetu

absolutní údaje v počtu respondentů

	ano	ne	sečteno
ženy	94	17	111
muži	111	30	141
ženy a muži	205	47	252

relativní údaje v procentech

	ano	ne	sečteno
ženy	84,68	15,32	100,00
muži	78,72	21,28	100,00
ženy a muži	81,35	18,65	100,00

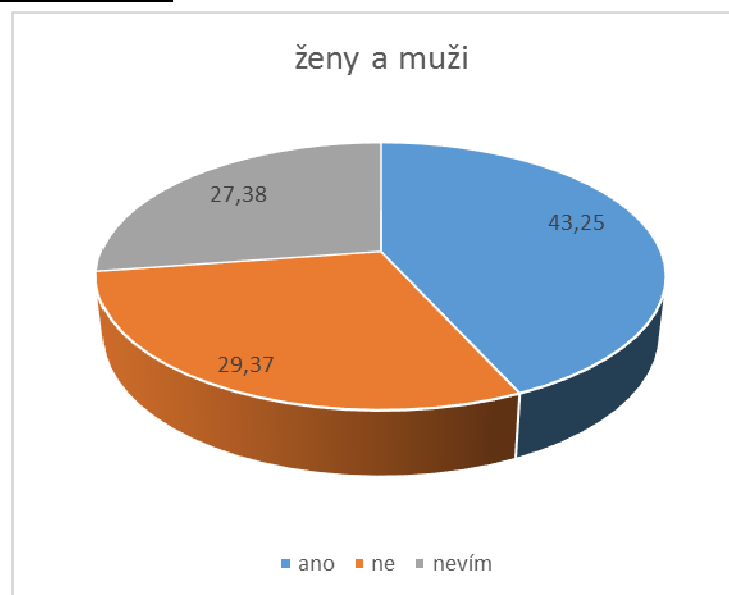
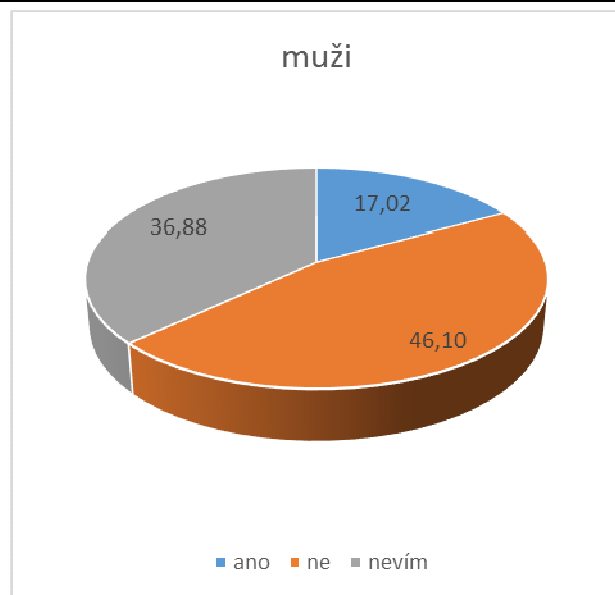
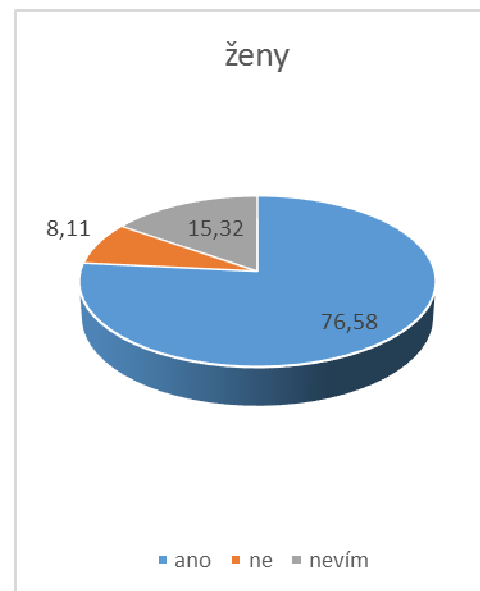
10. Rodiče se zajímají o mé aktivity na sociálních sítích

absolutní údaje v počtu respondentů

	ano	ne	nevím	sečteno
ženy	85	9	17	111
muži	24	65	52	141
ženy a muži	109	74	69	252

relativní údaje v procentech

	ano	ne	nevím	sečteno
ženy	76,58	8,11	15,32	100,00
muži	17,02	46,10	36,88	100,00
ženy a muži	43,25	29,37	27,38	100,00

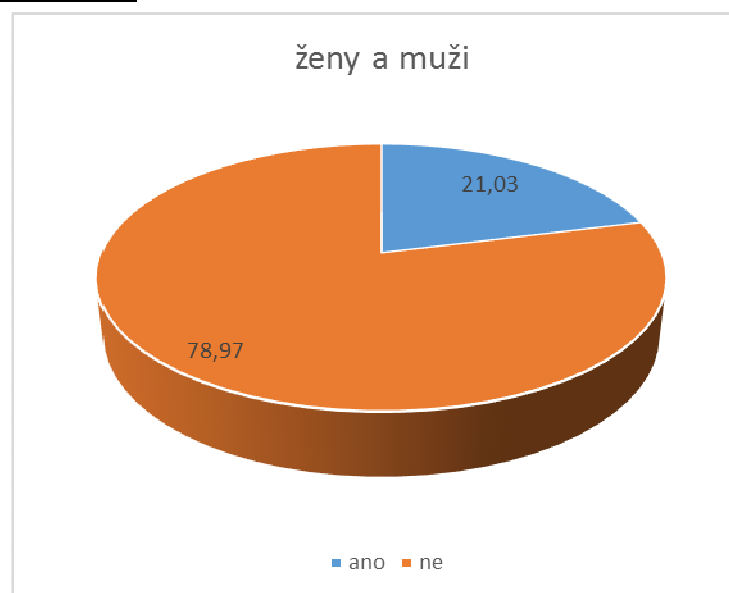
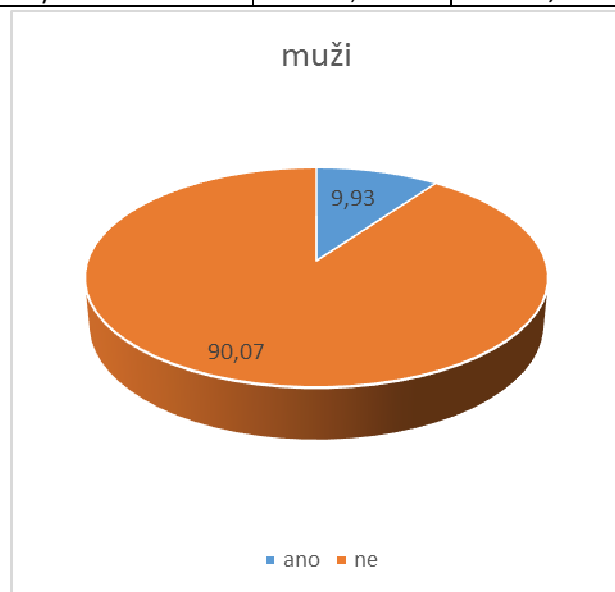
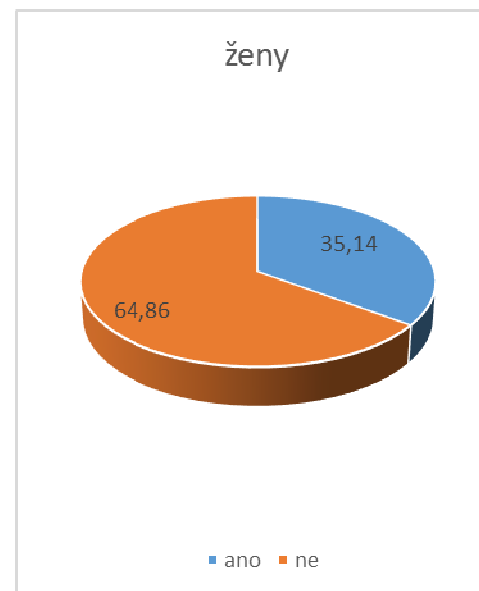
11. Své fotky a statusy na internetu sdílím s rodiči

absolutní údaje v počtu respondentů

	ano	ne	sečteno
ženy	39	72	111
muži	14	127	141
ženy a muži	53	199	252

relativní údaje v procentech

	ano	ne	sečteno
ženy	35,14	64,86	100,00
muži	9,93	90,07	100,00
ženy a muži	21,03	78,97	100,00

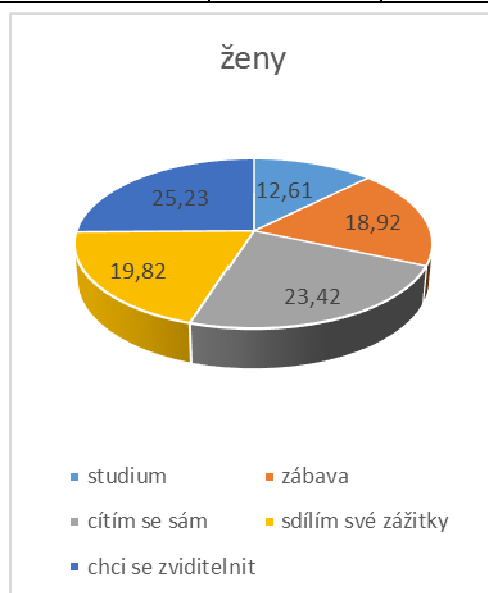
12. Důvodem používání sociálních sítí je

absolutní údaje v počtu respondentů

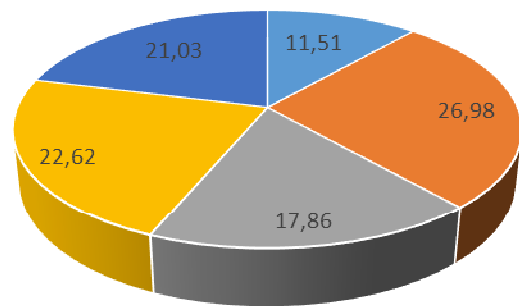
	studium	zábava	cítím se sám	sdílím své zážitky	chci se zviditelnit	sečteno
ženy	14	21	26	22	28	111
muži	15	47	19	35	25	141
ženy a muži	29	68	45	57	53	252

relativní údaje v procentech

	studium	zábava	cítím se sám	sdílím své zážitky	chci se zviditelnit	sečteno
ženy	12,61	18,92	23,42	19,82	25,23	100,00
muži	10,64	33,33	13,48	24,82	17,73	100,00
ženy a muži	11,51	26,98	17,86	22,62	21,03	100,00

ženy a muži

- studium
- zábava
- cítím se sám
- sdílím své zážitky
- chci se zviditelnit

Detail tiskové zprávy 4. listopadu 2014. Ze závěrů studie chování dětí na internetu vyplynulo pět rad pro rodiče.

Výzkum EU Kids Online se odehrál v letech 2011 až 2014. Data se sbírala v 25 tisících domácnostech v 25 evropských zemích včetně Česka. Vědci se dotazovali dětí ve věku 9 až 16 let a jejich rodičů.

5 hlavních zjištění:

1. Čím více děti používají internet, tím lepší jsou jejich digitální dovednosti a tím lépe dovedou využívat i příležitostí, které internet nabízí.
2. Na druhou stranu: Čím častěji děti internet používají, tím větší je i riziko újmy. O to víc je tedy potřeba věnovat se prevenci.
3. Klíčovou roli v tom, jestli bude internet pro děti přínosný, sehrávají rodiče a jejich schopnost podporovat své potomky v pozitivním přístupu k online aktivitám.
3. Všechna rizika nemusí vést k újmě. Záleží na digitální gramotnosti dětí a jejich odolnosti. Ohroženější jsou spíše mladší děti, zejména dívky a děti s problémy i z reálného světa.
4. Nejvíce děti znepokojuje pornografie, těsně následována násilím (zejména tím reálným nebo realistickým) páchaným na těch nejzranitelnějších – dětech nebo zvířatech. Rizika násilných obsahů si přitom veřejnost všímá daleko méně než těch sexuálních.

5 rad pro rodiče:

1. Informujte se o výhodách i rizicích, které jsou s používáním internetu spojené, a podporujte děti už od raného věku v objevování online světa.
2. Zaměřte se na to, aby vaše děti posilovaly své digitální dovednosti, a zvyšovaly tak svoji odolnost vůči potenciálním rizikům.
3. Myslete méně na rizika internetu, berte je s rezervou a spíše se soustřeďte na zábavné a pozitivní aktivity, které online svět vašim dětem přináší.

4. Pravidelně se bavte s dětmi o tom, s čím se setkávají na internetu a co může být problematické.

5. Nastavte jasná pravidla vztahující se k chování dětí v online prostředí.

Finální zpráva ke stažení zde: <http://goo.gl/wfhQ6F>